

RAZORI

Muljava

Čerkev
Matere Božje

Jurčičeva hiša

Podružnica Podlogar

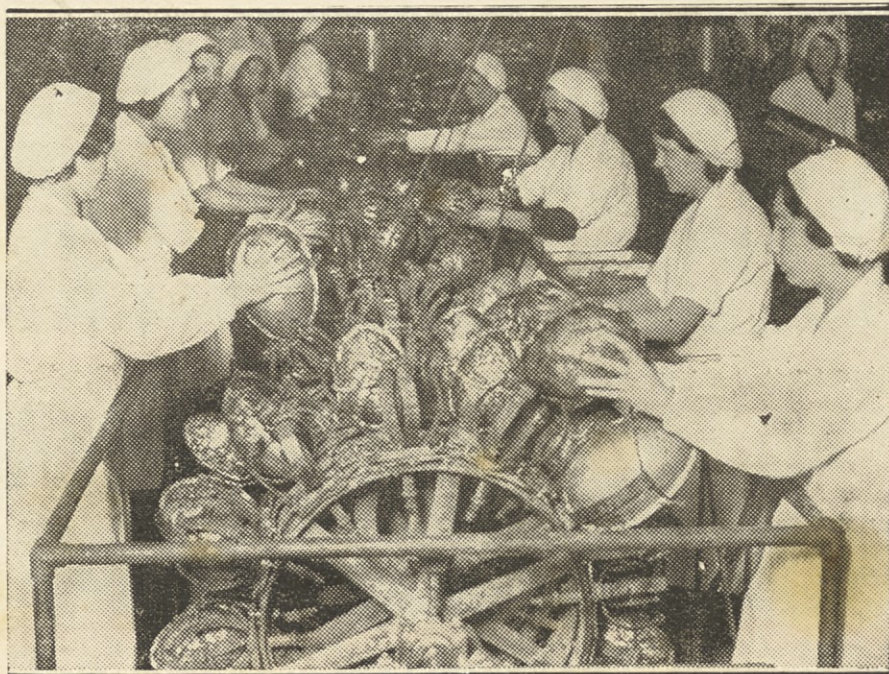
LIST ZA ODRASLO MLADINO

SPOROČILO

Uredništvu prihajajo prošnje, naj bi ocenjevali v »Razorih« dopise iz mladinskih vrst. Ker smo se odločili, da bomo objavili v oktoberski številki spet samo mladinske prispevke in zanje tudi razpisali lepe nagrade, bomo šele v prihodnjem letniku začeli z »urednikovim košem«. Za letošnje nagrade so se skoraj vsi nagrajenci in nagrajenke lepo zahvalili, kar nas prav veseli. Natančneje o tem razpisu nagrad bo v letošnji zadnji številki meseca maja. Seveda, za let nad Ljubljano in za vožnjo po Jadranskem morju pa mora prejeti uredništvo rokopise, kakor je v 6. številki »Razorov«, najpozneje do Vel. noči, ker bodo objavljeni ti prispevki že v zadnji številki pred počitnicami. Prav za prav urednik zavida tistega srečnika ali srečnico, ki si bo o počitnicah tako udobno ogledoval našo lepo Dalmacijo. Najrajši bi šel z njim! Še to: Tudi o političnih dogodkih da bi radi več čuli, smo prejeli obvestilo. To je pa težko! Zakaj? Razne pogodbe se sklepajo v Evropi, katerih nihče ne more predvidevati. In to se vse vrši s tako naglico, da jih komaj naše dnevno časopisje sproti beleži. Kar pa bi »Razori« poročali, bi v enem mesecu že zastarelo. Ko bi bili »Razori« tednik, bi se dalo tudi to izvesti, da bi začeli s posebnim političnim poglavjem. Mogoče bo tudi to sčasoma, če se število naših naročnikov in naročnic dvigne!

Pomagajte
sami!

UREDNIK.

Velikonočni zajček kot robot.

V tvornicah za piruhe se neumorno pripravljajo na veseli pomladanski praznik.

Tone Gaspari:

JOSIP JURČIČ.

(90 letnica njegovega rojstva.)

V naši vasi, oddaljeni od glavne ceste, se morebiti še zbira sosenska ob zimskih večerih pri ličkanju ali ob kolovratih. In tedaj se vrste zgodbe, kakršnih je malo dobiti v današnjih knjigah. Domišljija, ki iz resničnega dogodka ustvarja pravo pravcato pripovedko ali celó dolgo povest, se

grozotah svetovne vojne in v hudem boju za obstanek — vsebina davnih,

polresničnih dni. Romanika — nekoč tako cvetoča, bahava in zapeljiva kraljična, — je osirotela pepelka in zdi se, da jo današnja povest ne more več táke prebuditi iz zakletih sanj. Brezdna, znamenja ob križpotih,

zvečer ob topli peči tako razplete in razmahne, da ni pripovedovanju izlepa konca. A nikogar ni, ki bi dal tej ljudski domišljiji življenja; nikogar ne miče več danes — po prestalih

razvaline gradov, deseti bratje, turški boji — za vse to ni več prave besede, ker življenje hiti s tehniko, s tekmo in z rekordom.

V tej in taki dobi se je rodil

3. marca 1844. Jože. Ko je bil še mlad, je poslušal doma za pečjo ob zimskih večerih svojega deda, ki je vedel in znal v vsej srenji največ zgodb. In hodil je povsod z njim in videl in zvedel marsikaj, česar nihče drug ni zmožel. Zasanjana pokrajina ob Krki, hudomušna govorica dolenskih očancev, posebneži med vaščani so vplivali pozneje na študenta Jurčiča, da je že tedaj zajel snov iz vsega tega in priobčil svoje spomine, pripovedke in črtice. A tedaj, ko ni imelo slovensko ljudstvo nobene prave ljudske povesti, je sedmošolec Jurčič dobil nagrado pri Mohorjevi družbi za povest »Jurij Kozjak«, »o kateri je stari stiški župnik Hinek tri nedelje zaporedoma pridigoval in iz vse okolice so ljudje kar vreli v cerkev«. S to povestjo se je začelo pri nas pravo zanimanje za lepo knjigo.

V času pa, ko je l. 1866. študiral Jurčič na Dunaju, se je rodil prvi slovenski roman »Deseti brat«, knjiga, ki je zajela mahoma vso našo zemljo. Martinek, Krjavelj, stric Dolef, Kvas, Manica — vsi jih poznamo. Kadarkoli se spomnimo nanje, so nam tudi v današnjih resnih, preobremenjenih trenutkih ljubi znanci in dobri prijatelji. Ko je naše ljudstvo prebiral to Jurčičevo klasično delo, pa je mo-

ral Jurčič zaradi revščine zapustiti Dunaj ter je odšel za urednika k »Slov. Narodu« v Maribor in pozneje v Ljubljano. Kot urednik je zagovarjal v svojem listu predvsem idejo združitve vseh južnih Slovanov, kar so naši mlajši pisatelji z Levstikom na čelu že takrat obravnavali in kot popolnoma prirodno tudi zahtevali. Po svojem vsakdanjem delu v uredništvu je Jurčič še zmerom pisal. Kot izrazit pripovednik je uvidel, da mu je le v povesti in v romanu pero dozorelo. Tako so nastala njegova nadaljnja dela, ki so tudi takoj segla prav v zadnje naše vsi: »Doktor Zober«, »Le-pa Vida«, »Erazem Tattenbach« i. dr. Poizkusil se je pozneje tudi v dramatiki in napisal dramo iz življenja polabskih Slovanov, »Tugomer«.

L. 1881. je začel pisati za mesečnik »Ljubljanski Zvon« roman »Rokovnjači«. Pa ga je premagala bolezen, da si je iskal zdravja v Gorici. Še isto leto je umrl, in »Rokovnjače« je končal njegov prijatelj, pripovednik Janko Kersnik. Pri Sv. Krištofu v Ljubljani stoji na Jurčičevem nagrobnem spomeniku vklesan verz iz »Tugomerja«:

Trd bodi, neizprosena, mož jeklen,
kedar braniti je časti in pravde
narodu in jeziku svojemu.

I l k a V a š t e t o v a :

ZAKLAD V EMONI.

ZGODOVINSKA POVEST.

(Nadaljevanje.)

Prošli so mimo ožganih razvalin trdnjave Adrantes in skozi neskončne pragozdove se je vila bela rimljanska cesta proti selejski dolini. Blizu razvalin selejske trdnjave so se ustavili, da privoščijo sebi in konjem počitek. Zakurili so ognje in si pripravili večerjo. Langobarda sta ostala pri vozovih in delila s Celijem pečeno bravino in kruh, ki so ga Obri dobili od Slovenov za popotnico.

Celij je zaman oprezal, kako bi se neopažen približal Rodanu in ga opozoril na nevarnost, ki mu preti od Langobardov. A talce so vedno obdajale močne obrske straže. Tudi se je Celij bal, da se ne izda Langobardoma. Zato je opustil misel, da bi Rodana opozoril nase in mirno je zaspal v vozu, saj je bil močno utrujen, ker je ves dan zasledoval Langobarda.

Ko se je začelo daniti, so se odpravili dalje po cesti in prišli do nekdanje Poetovije. Povsod razvaline, ožgani zidovi, zapuščena polja, po travnikih pa je ležala mrhovina in jate črnih vranov so se gostile po njej. Po gričih so se videla taborišča Slovenov. Tudi na hribu vrh nekdanje Poetovije so si Sloveni utrjali gradišče. Slovenske straže so povsod stražile cesto.

Tako so potovali tri dni in tri noči, četrty dan so prišli do Donave. Obri so poiskali v ličju skrite splave in po oddelkih so se prepeljali čez široko reko. Onkraj Donave se je razprostirala velika ravan, pokrita z nedoglednimi okopi.

»Kaj je to?« je vprašal Valuk.

»Obrski »ringo«,« je odgovoril Ratimir.

V devetih istovrstnih krogih so se vrstili okopi. Vsak je bil dvajset komolcev visok in istotoliko širok, zgrajen iz drevesnih debel, ilovice in kamnja. Grmovje je rastle po njih.

Ko se je pojezd približal temu velikanskemu utrjenemu ozemlju, so straže pred okopom zatrobile v rogove. In po selih, ki so ležala raztresena po ozemlju med okopi, so se takoj odzvali rogovi. Od sela do sela so klicale straže in mnogo Obrov je iz bližnjih sel kričaje navalilo pred glavni vhod. Pojezdu naproti. Krivi pogledi, polni zlobe in skritega posmeha, so povsod spremljali slovenske talce. Pojezd je šel skozi osem okopov. Med okopi so se povsod videla velika sela z nizkimi ilovnatimi kočami, pokritimi z lubjem in porušeno močvirno travo. Pred devetim okopom, po obsegu najmanjšim, a najvišjim in najtrdnjšim, se je pojezd ustavil. Poslednji okop je oklepel kakanov stan. Tu je bila tudi zakladnica ogromnega bogastva, ki so ga bili Obri naplenili pri Bizantincih, pa tudi pri drugih svojih sosedih. Močni stražni oddelki so varovali vhod. V okop ni smel nihče brez kakanovega dovoljenja.

Jugur Kajuk je razjahal in po njegovem zgledu so še ostali poskakali s konj.

Kajuk je poslal stražnega poveljnika — Apsih mu je bilo ime — h kakanu. Poveljnik se je kmalu vrnil s kakanovim povabilom. V njegovem spremstvu so Kajuk, Ratimir, Valuk in Rodan odšli skozi dolg, poltemen prehod, poln straž. Ob obeh straneh so bile v prehodu nameščene v stenah velike kletke, iz katerih se je pošastno razlegalo rjojenje divjih zveri: medvedov, volkov in velikih divjih mačk, kakršnih Rodan še ni videl.

Ko so stopili na prostrano dvorišče, so ugledali pred seboj celo selo deloma lesenih, deloma ilovnatih koč, večjih in manjših, pokritih z lubjem in naslonjenih druga na drugo. V največjo jih je peljal stražni poveljnik. Veliki Ratimir, pa tudi Valuk in Rodan so se morali globoko skloniti, da so prišli skozi vzhodno odprtino. Stali so pred kakanom.

Na ležišču iz kož in dragocenih preprog, naplenjenih po bizantinskih deželah, je napol ležal, napol sedel ostuden krivogled Mongol, oblečen v bleščečo vojniško srajco iz čistega srebra. Pri njegovih nogah je na levji koži ležala njegova mlada rumenopolta žena Katana. Njene poševne skrite črne oči so strmele v belopolte prišlece. Pogled se ji je ustavil na lepem zlatolasem Valuku.

Jugur Kajuk se je vrgel pred gospodarjem na obraz. Potem mu je kleče kratko poročal, kako je opravil svoje poslanstvo. Naposled je vstal in pozval talce:

»Poklonite se gospodarju življenja in smrti, velikemu kakanu Bajanu!«

»Prej bo ležala njegova glava v prahu pred menoj, nego moja pred njim,« je tiho, le Valuku razumljivo zagodrnjal Ratimir.

Vsi trije so stali in se niso ganili. Zakaj bi se klanjali mogotcu, ki kaže svojo neotesanost že s tem, da ležé sprejema goste!

Kakan Bajan in jugur Kajuk sta se kratko spogledala. Bajanove poševne oči so se obrnile k stražnemu poveljniku.

»Apsih! Pozovi talce, naj oddajo orožje!« je velel.

»Najprej mojo glavo, potem moje orožje!« je Ratimir ponosno vzkliknil in izdrl svoj velikanski meč.

Apsih je odskočil.

Zdajci se je zganila Katuna in skrivaj napravila kakanu znamenje. Kakan je komaj vidno prikimal in mirno dejal:

»Sicer ni navada, da bi tujci nosili med nami orožje. A za vas, ki ste talci in moji gostje, naj velja izjema. Apsih, skliči posvet vseh jugurov!«

Ko je poveljnik odšel, je vladar vseh Obrov pristopil k Ratimiru, ga premeril od spodaj navzgor in dejal s hlinjeno prijaznostjo:

»Velik je tvoj meč in junaška tvoja pest. Škoda, če bi počivala za mojimi okopi, ko pojdemo nad Bizance. Ali bi šel z nami?«

Ratimiru so se zaiskrile oči.

»Pojdem, če pojdeta tudi moja tovariša.«

»Dobro.«

»Gospodar!« se je Kajuk prestrašil, »zastavil sem svojega sina kot protitalca! Sloveni mi ga ubijejo, če se vojvodovemu sinu zgodi nesreča v bitki.«

Bajanove ustne so se povesile v zaničljivem posmehu. V njegovih poševnih očeh se je zasvetila zlobna brezsrčnost.

»Tvoj sin je lenuh, ki vse dneve prespi na medvedji koži in še nikdar ni bil z nami na bojnem pohodu. Ne bo ga škoda, če ga ubijejo.«

Jugurjevo rumeno obličje je prebledelo.

Kakan pa je tlesknil z rokama. V ozadju so stopile izza zastora sužnje in prinesle gospodarju svečana oblačila.

Talci, ki so opazovali mlada lepa dekleta, ko so stregla kakanu, so spoznali v njih pripadnice različnih narodov: Germanov, Slovenov in Bizantincev. Ratimirja in Valuka je posebno zanimala zlatolasa sužnja, ki je bila gotovo Slovenka. Ko je deklica zdajci ogrnila kakanu z zlatom pretkani plašč in se obrnila, sta se Ratimir in Valuk zdrznila.

»Dragomila!« je zašepetal Valuk.

Ratimir je prikimal. Da, bila je Dragomila, vnukinja župana Braslava. Spomladi so jo bili Pesjani ugrabili. Dekletce — komaj štirinajst let je štelo — bi se bilo skoraj izdalo, ko je ugledalo rojake. A Ratimir je še pravočasno položil pest na usta. Valuk pa jo je le toplo pozdravil z očmi, da je Dragomila svoje brž povesila.

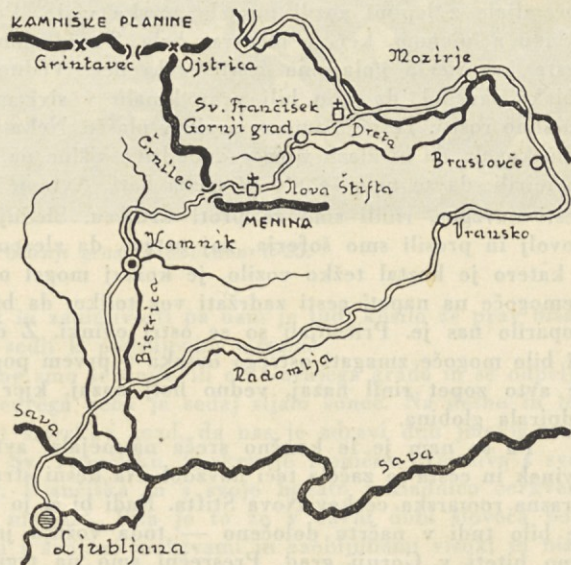
(Dalje prihodnjič.)

I v a n k a K a l i n o v a :

ČREZ ČRNIVEC V GORNJI GRAD

Gornji grad je od naše bele Ljubljane — ako vzamemo železniško progo — precej oddaljen, ker moramo preko Celja po Savinjski železnici do Rečice in od tam z avtomobilom do mesta samega. Mnogo bliže nam je seveda preko Kamniških planin čez prelaz Črnivec. To pot naj v duhu preživim še enkrat, da morda zvabijo ti moji spomini še koga tja.

Oblačno poletno jutro je bilo, ko sem stopala po še precej tihih mestnih ulicah. Na križišču Bleiweisove in Tyrševe ceste sta čakala dva velika tovorna avtomobila. Mi smo se takrat vozili z Dukičevim tovornim avtom »vozim brez bencina«. Pa so bili tisti izleti tako prijetni in lepi! Precej se nas je zbralo. Ugibanja in dvome, če bo ugodno vreme, je kaj kmalu preglasoval sklep, da gremo. Šoferja sta pripravila lestve in drug za drugim smo lezli v naše razkošno vozilo, kjer so bili napravljeni sedeži iz

desk. Tesno smo se zavili v plašče, saj nebo ni obetalo nič dobrega. S precejšnjim ropotom sta zadrdrala naša dva avtomobila po tlakovani cesti, na prožnih vzmeteh naših trdih sedežev smo neprostoovoljno poskakovali, a vkljub temu smo bili prav židane volje. Preko savskega mostu pri Črnučah, kjer so nekoč predložili črnuški brodniki Ravbarja in njegove konjenike, smo

zavili na ožjo cesto. Seveda tedaj ni bilo krasnega pogleda na Kamniške planine, kakor ga človek uživa ob jasnih dneh. Le za kratek hip so včasih sončni žarki prodrli skozi oblake, pa jih niso mogli razpršiti. Po enourni vožnji smo dospeli v Kamnik.

Na trgu so se naše »kočije« ustavile za prav kratek odmor. Ljudje so se vračali od jutranje nedeljske maše. Pa so možakarji prav kmalu obkolili naš tovorni avtomobil, pogledavali nas, pregledavali kolesa in zmajevali z glavami, rekoč: »Pa s tem hočete črez ride?« Tišina je zavladala med nami. Torej stvar vendar ni bila tako enostavna in brez nevarnosti, kakor se nam je zdela v Ljubljani. Celo voditelj našega izleta je nekam zamišljen stal na vozu, dočim smo vsi drugi kar zlezli v dve gubi na svojih trdih sedežih. »Kaj ne, gospoda, črez serpentine homo šli vsi peš?« »Seveda, seveda«, smo pritrdjevali vsi vprek. Malce manj navdušena sem se odpeljala iz Kamnika, nego iz Ljubljane. Pot nas je vodila ob zidu, ki obkroža poslopja državne smodnišnice, na drugi strani pa je žuborela Bistrica doli proti Kamniku. Ko smo oddrdrali preko mostu črez Bistrico, se je cesta še bolj zožila. Neprijetnost srečavanja z drugimi vozovi je postala večja, ker se je bilo treba zlasti našemu velikemu vozilu umikati prav s ceste; marsikatera ne posebno prijazna opazka je udarila na naše uho. Od zgoraj pa smo tudi vedno dobili kak ljubezniv pozdrav. Naš voz je bil namreč zelo visok in veje ob cesti stoječih dreves so večkrat neusmiljeno oplazile ne samo po klobukih, tudi po glavah. Sklenili smo, da nas morajo sprednji v vozu vedno opozoriti na nevarnost z vzklikom: »Glave dol!«

Dolina rečice Črne je zasekana precēj globoko, na obeh straneh so nas spremljale z lepimi gozdi porasle gorske vrste. Pot po dolini pa ni bila v skladu z imenom, ker je bila vsa bela. Tu je namreč tovarna krede. Ravna cesta je pričela polagoma lesti navkreber. Vedno bolj so lezli tudi težki oblaki navzdol, da smo bili prav kmalu v sivi megli, iz katere je pričelo nalahno rostiti. Tesneje smo se zavili v plašče. Nekateri smo že precēj nestrpno pričakovali, da bi zlezli z naše dvomljive višine na zanesljiva trdna tla; drugi so mirili, da se nam še nič ni treba bati. Avto je hropel in stokal po strmi cesti navzgor, rinili smo že proti Črnuvcu. Slednjič nam je bilo te vožnje dovolj in prosili smo šoferja, naj ustavi, da zlezemo dol. Ob izredni pažnji, s katero je kretal težko vozilo, je komaj mogel odgovoriti, da mu je sedaj nemogoče na napeti cesti zadržati voz toliko, da bi se mi vsi skobacali. Kar poparilo nas je. Pričenjali so se ostri ovinki. Z dolgim, neokretnim vozom ni bilo mogoče zmagati ostrega ovinka v prvem pogonu. Po štirikrat, petkrat je avto zopet rinil nazaj, vedno bolj nazaj, kjer se je tik ob robu ceste odpirala globina.

Pa se nam je le končno sreča nasmejala, avtomobil je prevozil zadnji ovinek in cesta je začela teči navzdol. Na desni strani ceste nas je pozdravila krasna romarska cerkev Nova Štifta. Radi bi si jo bili bližje ogledali, — tako je bilo tudi v načrtu določeno — toda vožnja je trajala predolgo; morali smo hiteti v Gornji grad. Presrečni smo na trgu po lestvi zlezli z voza, pretegnili od dolge vožnje otrple ude in veselih obrazov gledali gornjegrajsko deco, ki se je nabrala kar na mah okrog nas in našega voza. V ustih nas vseh pa je bilo le eno: »Nazaj črez »ride« se ne vozi nihče več, vsi gremo peš!« Obstopili smo šoferja. Njemu samemu je bilo najbrž izmed nas vseh še najmanj do te poti, po kateri je danes vozil prvič. In, zgovorili smo se, da se vrnemo v Ljubljano črez Trojane in Črni graben.

Gornji grad je lep trg. Najzanimivejša je seveda prekrasna cerkev in škofijski grad, last ljubljanske škofije. Sedaj preživlja tam večer svojega plodonosnega življenja sivolasi vladika, knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič. Gornjegrajska cerkev je bila zidana v 18. stoletju, graditi jo je dal grof Attems. Stavba je za ta oddaljeni kraj res nekaj izrednega, saj je celó za nekaj metrov daljša od ljubljanske stolnice. Tu je našel zadnje počivališče ljubljanski škof, katoliški protireformator Tomaž Hren in iz turških bojev znani junak Ivan Kacijanar. Cerkev ima krasne slike, prave umetnine. Poleg Layerjeve slike v glavnem oltarju so tu po večini dela slikarja Kremser Schmidta, ki je bil doma iz avstrijskega mesta Kremsa; ta umetnik je pri nas mnogo slikal. Nepozabna mi ostane slika desnega stranskega oltarja, rojstvo božjega Deteta. Nepopisna milina ti seva s te slike, da se težko ločiš od nje.

Gornji grad, Vidov dan 1925.

Po ogledu vseh lepot in zanimivosti pa nam je tudi kosilo že prav dišalo, saj smo komaj ob dveh sedli k pogrujenim mizam.

Ob pol štirih popoldne smo se poslovili od Gornjega grada in se odpeljali proti Sv. Frančišku. Z vedrega neba je sedaj sijalo sonce. Na desno in levo od ceste se je širil bogat smrekov gozd, da nas je zdravi duh jelovja svežil in krepčal. Prišli smo k Sv. Frančišku. Cerkev je resnično zanimiva s svojo staro čudodelno sliko sv. Frančiška in s svojo bogato zakladnico cerkvenih oblačil, katerim pri nas ni para. Bila je to že v davni dobi sloveča božja pot, kamor so se zatekali s svojimi molitvami in zaobljubami visoki in nizki. Po ogledu cerkve nas je vodil domači župnik po ozkih stopnicah v prostor, kjer so spravljena cerkvena oblačila. Težka železna vrata so že pričala, da morajo zapirati precejšnje dragocenosti. Res! Tu se vrstijo mašni plašči take dragocene in prelestne lepote, da se nam je oko prav paslo na njih. Izmed vseh lepih in prelepih mašnih oblačil je mene najbolj zamamila mašna obleka, katera služi za sveto opravilo pri polnočnici. Srebrno bel plašč mora v svitu

božičnih luči, obdan od dišečega kadila, čudovito poveličevati tajinstven čar božične noči. En plašč je baje darovala cesarica Marija Terezija, drugega pa je po zaobljubi poklonila cerkvi napoljska kraljica.

Pa smo zopet vrstoma splezali na vozove in oddrdrali. Četrť ure je manjkalo do petih. Na levi smo zazrli kraj Ljubno, na desni se je kmalu pokazal veliki frančiškanski samostan Nazarje. Približevala se nam je reka Dreta, ki je valovila svoje bistre vode v Savinjo. Tudi prevoziti smo jo morali. Leseni most ni bil videti posebno trden, zato smo naročali vozniku, naj vozi prav počasi. Komaj smo bili dobro na mostu, je zaropotalo za nami, luknja je zazijala v mostu, ena deska je zdrknila v Dreto, kmalu za to pa še druga in tretja. Cesta je bila precej ozka. Strahoma smo gledali vsak naproti nam prihajajoči voz; saj je bilo umikanje res težavno. Ob takih umikih in sunkih tudi naši sedeži niso bili več tako zanesljivo trdni. Resk. je reklo nenadoma in trije naši izletniki so sedeli na tleh voza, med njimi smehljaajočega se obraza naša sedaj že pokojna slikarica Ivana Kobilca. Ker se ni nikomur nič žalega zgodilo, nam je pohlevna nezgoda le zopet vrnila dobro voljo, ki nam jo je dolgotrajna vožnja že malo ubila. Mračilo se je že, ko smo se vozili skozi Braslovče proti Vranskemu. Vedno bolj smo uvidevali, da bo tale pot nazaj sicer manj nevarna, a zelo, zelo dolga. Ko smo privozili v Vransko, je udarila ura devet. Naš šofer je z vso resnobo povedal, da mora večerjati, sicer mu ne bo možno prevoziti dolge poti. Razumeli smo docela to zahtevo in tudi med nami so se najprej tiše, potem glasneje pojavljali vzkliki: »Saj smo vsi lačni«. Toda z neizprosno doslednostjo je naš voditelj zatrl v še tako sestradanih udeležencih to željo z utemeljitvijo, da bi se potem preveč zamudili. In ubogali smo in obsedeli na svojih sedežih, ki so se nam zdeli vedno trši.

Objela nas je noč. Zavili smo se v vse jopice in plašče, ki smo jih imeli sabo — celo kopalne hlače so prišle nekomu prav kot ovratna ruta — in umolknili. V tem molku pa nas je prevzela vsa lepota poletne noči. Nebo se je bilo sprostilo, zvezde so žarele v blestečem sijaju. Na bližnjih gričih in oddaljenejših gorah pa so zažarele druge zvezde — kresovi. Vidov dan je bil in po naših gorah so zaplamteli kresovi tako lepi in žarni, kot je bila žarna naša ljubav do osvobodene domovine. Pozabili smo na vse težave dolge vožnje in nemo strmeli v čarobno noč.

Brez prestanka je puhala naš avto skozi temo, pogovor je zastal, le kak vzdih je včasih prekinil tišino. Potem pa je šlo navzdol, kljub nerodnemu vozu s tako silovito naglico, da se nam ni zdelo prav. Zlasti še, nekam bolj tesno nam je postalo, ko smo zvedeli, da se vozimo po glasovitem Črnem grabnu. Toda vse je šlo dobro in iz duše smo se oddahnili, ko smo bili v dolini. Polnoč je udarjala, ko smo se vozili skozi Lukovico. Kljub poletni noči nas je zeblo, da so nam bile noge trde od mraza. Prišle so Domžale, Trzin, Črnuče, vse zavito v blagodejni plašč noči, počitka. Zalesketala se je Sava. Vzravnali smo se, predramili še one, ki so bili kljub ropotanju in tresenju zaspali, in željno pričakovali, kdaj se bodo zasvetile prve luči naše drage Ljubljane.

Nekaterikrat sem bil z dedom na preji; poslušal sem mlo pevajoče slovenske predice in čudne dedove pripovedke o treh bratih, o rojenicah, o divjem možu, o kralju Matjažu. (Jurčič.)

NARODNO BLAGO.

Nedelja pred 50 leti! Vaška mladina in starina se zbira pred cerkvijo k dopoldanski službi božji. Dekleta v zamamljivih avbah, okrašenih z bogato vezeninom v zlatu in srebru, odeje z živo barvanimi rutami in z rdečimi kranjskimi nageljni na prsih, šume v svojih širokih krilih in se kradoma ozirajo po postavnih fantih z irhastimi hlačami in s krivci za klobuki. Fantje pa ponosno rožljajo s težkimi srebrnimi verižicami iz šmarnih petic, se nerodno prestopicavajo v nabiksanih škornjih ter si izbirajo neveste svojega sna. Stare mamice in ženice v črnih oblekah, s ponižnimi belimi pečami na glavi, čebļljajo in kramļljajo nekoliko bolj v ozadju, radovedno love te poglede in skrivnostno ugibanje, katera dva bosta prišla v predpustu prva na vrsto, katerih »ohcet« bodo najpreje praznovali. Osiveli možički in očetje, z okovanimi pipicami v ustih, oblečeni v raševinaste kamižole in obuti v štembale — dokolenke pa so se stisnili prav tja pod cerkveno lipo, da pomodrujejo o vremenu in letini.

Kako pestra slika, koliko ubranosti in mikavnosti! In vse te pestrosti, vse te lepote danes ni več! Zginila je v pretiranem času civilizacije. Narodno nošo vidimo danes kvečjemu še na kakih rodoljubnih veselicah in prireditvah, a še tu dostikrat tako izmaličeno pod vplivom nemških »dirndlov«, da je človeku težko pri srcu ob pogledu na to potvorbo in spakedranost.

Kakor pa izginja med preprostim ljudstvom narodna noša in smisel za okrasno umetnost, ki je nekdaj samoniklo poganjala iz naroda in rastla z narodom, tako prehaja v pozabljenje še marsikaj drugega, kar je bilo pristno naše, na kar bi morali biti ponosni, kar bi morali čuvati kot svoj največji zaklad.¹⁾

Značilni kranjski čebelnjaki se sesedajo in podirajo. Nizke truge s poslikanimi končnicami se umikajo visokim novodobnim panjem, ki so enolično prepleskani z motnimi barvami, kar izdaja, da je v njihovem gospodarju več preudarnega trgovca kot pa ljubitelja lepote in narave. Z nageljčki in srčki okrašene skrinje, omare in drugo pohištvo je izginilo na podstrešje, kjer trohni in razpada v vlažnem vzdušju. Vesela pesem predic in vezilj, ki je donela ob poznih jesenskih večerih iz sleherne kmečke hiše, je izzvenela in utihnila, kolovrat in preslica pa sta zašla med staro šaro. Dedki in babice, ki so posedali pozimi v zapečkih in zbirali krog sebe zvedavo deco, so pomrli, z njimi pa so umrli zmaji in vitez, kraljične in vile, čarovnice in škratje in nešteta druga čudežna bitja, v katerih so znali povedati v svojih pravljicah toliko nezaslišano lepega.

Da se omeji propadanje narodnega blaga in narodne umetnosti, se je pričel v zadnjih letih med Slovenci živahen pokret. V tem smislu deluje prof. Albert Sič, ki je izdal že pet zbirke narodnih okraskov. Razen tega je izšla iz njegovega peresa mala knjižica, v kateri popisuje pristne narodne noše, kakršne so bile običajne v posameznih predelih in krajih Slovenije. Praktično se udeјstvuje ravnatelj zavoda za pospeševanje narodne obrti Božo Račič, katerega zasluga je, da so se otele pozabljenju lepe belokranjske pisanice. Pred vojno je mnogo pisal o narodni umetnosti v muzejskem izveјstvu »Carniola« dr. Walter Schmidt, bivši kustos narodnega muzeja v Ljubljani. Slovenska Matica je izdala v letih 1895.—1923. »Slovenske narodne pesmi«,

¹⁾ S tujo besedo pravimo vsemu temu: folkloru.

ki jih je uredil dr. Karel Štrekelj. Zbirko, ki obsega 4 mogočne knjige, je po njegovi smrti dokončal dr. Joža Glonar. Bajke in povesti z Gorjancev je zbral znani pisatelj Janez Trdina, ko je bival kot upokojenec v Bršlinu pri Novem mestu. Pri Mohorjevi družbi so izšle narodne pripovedke, ki jih je osvetlil z znanstvenega in narodnostnega stališča dr. Jakob Kelemina. Kot zbiratelji in zapisovalci narodnih pravlji so še prispevali dr. Fran Kotnik, Fran Milčinski, Vinko Möderndorfer in Manica Komanova. Manica Komanova je popisala razen tega stare običaje in navade, ki so se ohranili med Gorenjci. Največ zaslug za našo narodno umetnost pa si je pridobil etnografski (narodnopolisni) muzej, ki je bil po vojni ustanovljen v Ljubljani in ga vodi ravnatelj dr. Niko Županič. Le-ta je tudi urednik lista »Etnolog«, ki zbuja smisel za narodno umetnost in zbira gradivo o naši narodnosti. V etnografskem muzeju in v javnosti deluje tudi naš slikar-etnograf Maksim Gaspari. Največji etnografski muzej v naši državi je v Zagrebu; osnovan je bil na vzpodbudo velikega vladike Strossmayerja in po prizadevanju njegovega tajnika monsignora Čepelića. V njem so nakopičeni in shranjeni predmeti in umetnine ne samo iz jugoslovanskih krajev, temveč tudi iz drugih slovanskih držav. Zbirka, ki ima milijonsko vrednost, slovi po svoji popolnosti in redkosti po vsem svetu.

Dasi imamo danes že poklicne etnografe, to je znanstvenike, ki se bavijo predvsem z raziskovanjem narodnih umetnin, običajev in vsega, kar je s tem v zvezi, moremo tudi ostali pomagati pri njihovem delu in trudu. Zlasti tebe, draga mladina, vabi urednik, da prisluhneš preprostim pripovedovalcem in pevcem, da zapišeš njihove pravljičice in popevke, da pretakneš podstrešja in stare omare, da pogledaš, če ni morda med zavrženimi predmeti kaj takega, kar ima svoj zgodovinski pomen, kar bi bilo treba očuvati pred propastjo in zobom časa. O vsem tem mu sporoči, popiši, popise po možnosti opremi s slikami, ali na kakršenkoli drug način ponazoril! Vem, da si sama dovolj iznajdljiva in ti ni treba dajati še kakih posebnih navodil. Opozoril bi te samo na nekaj, v čemer so grešili že marsikateri zapisovalci pravljičic in pesmi, marsikateri popisovalci narodnega blaga. Vse, kar boš napisala, napiši tako kot slišiš in v čim bolj preprosti domači govorici! Ne izpreminjaj ničesar po svoji zamisli in ne dodajaj ničesar iz sebe! Narodne okraske in slike preriši natančno; ne olepšuj in ne pači njihove pristnosti! Risbam priloži podatke, s kakšnih predmetov so posnete in kdo hrani te predmete, a če ti je mogoče, ugotovi tudi njihovo starost in ime onega, ki jih je izdelal! Zavedaj se, da vršiš s tem visoko kulturno nalogo, da kažeš s tem ljubezen do svojega naroda, iz katerega si izšla, in do svoje grude, ki te redi in živi!

Opomba uredništva: Prihodnje leto bomo posvetili oktobersko številko samo slovenski folklori. Razpisali bomo nagrade. Prispevali boste samo vi. Zbirajte in zapisujte si že zdaj. Pa da ne bo kdo kaj »preplonkal« iz natisnjene knjige; tak bo dobil samo dolg nos. Natančneje o nagradah in o prispevkih bomo še poročali po Vel. noči.

DOLENJSKA PRAVLJICA.

Živel so trije bratje. Starejša dva sta bila neumna kot noč, mlajši pa je bil zviti in pretkan, da bi ugnal samega peklenščka.

Ko je umrl oče, jim je zapustil hišo s tremi izbami in velik sod vina. Sod je imel tri pipe: eno zgoraj, eno na sredi in eno spodaj. Starejša brata, ki sta si izbrala gornji pipi, sta sklenila, da bosta pričela piti vino šele čez

čas, ko bo dovolj vležano. Mlajši brat, ki mu je preostala spodnja pipa, pa ni delal nikakih sklepov in je vsak dan hodil pridno ocejat svoj dulček. Na zimo je bil sod prazen. Tedaj sta šla starejša dva z majolikami v klet in škodoželjno mislila na poželjive poglede mlajšega brata, ko se bosta napajala in naslajala ob rožnati starini. A ko sta zavrtela pipi, ni kanila iz njih niti kaplja. Prepozno sta se zavedla svoje zmote.

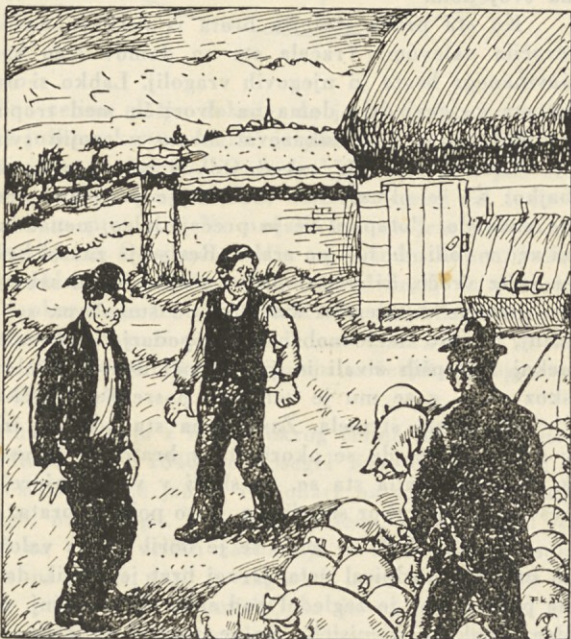
Da bi se maščevala, sta šla v bratovo izbo in mu razdrila in razbila peč. Ta ni rekel nobene. Poiskal je vrečo in pospravil vanjo črepinje. Nato je odrinil po svetu. Kaj bi še iskal v hiši hudobnih bratov?

Drugi dan je bila nedelja. Prišel je v mesto ravno, ko je pozvanjalo k maši. Ker je bil zelo pobožen — doma ni izpustil niti ene maše — ga je zamikalo v cerkev. Toda v cerkev ni mogel z vrečo na hrbtu. Zato je stopil v bližnjo hišo in poprosil staro ženico, da mu jo shrani, dokler se ne vrne. Pripomnil pa je prav resno, da so v vreči sami cekini, ki imajo to čudno lastnost, da se takoj spremene v črepinje, če jih kdo pogleda.

Vse ženske so rado-vedne; stare še posebno. Tako se tudi ona ni mogla premagati. Težkala in otipavala je vrečo od vseh strani, in preden je bil lastnik v cerkvi, jo je že razvezala in prebrskala do zadnjega kotička. Nobenega cekina! Same črepinje! Skrbno jo je spet zavezala in odšla po opravkih. Pa se ji je začelo zatikati pri delu. Kaj, če bi bilo vendarle res, kar je rekel popotnik? Kako bi sodil o njeni poštenosti? Morda bo celo mislil, da ga je nameravala okraati. Vest ji je čimdalje huje prigovarjala. Ker si ni znala pomagati iz zagate in ker je bila poštena, da malo takih, je iztresla črepinje in vrečo napolnila s pravimi cekini. Ko je prišel prevejanec iz cerkve in si zadel vrečo na ramo, je že po teži spoznal, da mu je šla ženica na vabo. Lepo se je namuzal, se zahvalil in se vrnil v domačo vas. Izsulil se je iz svoje izbe ter si postavil svojo hišo.

Zavistno sta ogledovala brata njegov novi dom. Ves čas sta se motala okrog njega in ga nadlegovala, da bi jima izdal skrivnost, kako je obogatel. Končno jima je zaupal, da so na svetu kraji, kjer črepinje više cenijo kot denar. To je bilo nekaj za njiju! Takoj sta podrila peči v svojih izbah in odšla iskat čudežnih krajev, da bi razpečavala črepinje. Ljudje pa so ju imeli za bedaka in se jima povsod smejali.

Razjarjena sta pridrvela domov. Pa nad brata! Pretepla sta ga, nato pa ga zmašila in zašila v vrečo, da ga vržeta v vodo. Drugi dan — bila je

nedelja — sta se odpravila s čudnim tovorom k reki, ki je tekla mimo sosednje vasi. Ko sta prišla skoraj do cilja, je pričelo vabiti k maši. Na mestu sta odložila vrečo in odhitela v vas, da opravita svojo nedeljsko dolžnost.

Nesrečnež v vreči je v smrtnem strahu pričakoval svojega žalostnega konca. Pa se je namerilo, da je pripasel mimo pastir čredo svinj. To mu je vdahnilo rešilno misel. Začel se je jeziti in brbljati: »Nočem biti paša, nočem biti paša...«

Svinjski pastir se je začudil in vprašal, zakaj to govori. Oni v vreči mu je razložil, da je umrl v Indiji neki paša, da so mu iskali po svetu namestnika in izbrali baš njega. Njemu pa da ni prav nič do Indije in do paševanja.

Z velikimi očmi je poslušal svinjar. Pa se mu je zahotelo tja daleč v Koromandijo. Poprosil je nezadovoljnceža, da mu odstopi svoje mesto, če mu v resnici ni nič do takih časti. On, da bi bil rajši paša kot svinjski pastir.

Zamenjala sta. Svinjar je zlezel v vrečo, premetenec pa je odgnal svinje na svoj dom.

Ko sta prišla starejša brata iz cerkve, sta zavlekla vrečo k reki in jo izročila valovom. Vračala sta se domov zelo zadovoljna; saj sta se rešila navihanega brata in njegovih vragolij. Lahko si mislite, kako sta se začudila, ko sta ga zagledala doma na dvorišču med tropom debelih svinj. Veselo je požvižgaval in jim odkazoval mesta v svojih svinjakih.

Kako je ušel iz reke? Odkod to novo bogastvo? Pa jima je natvezel bajko: Ko je pljusnil v vodo, si je z rokami zamašil nos in usta, da bi ga ne zadušilo. Potapljal se je precej dolgo, nenadoma pa se mu je zazdelo, da ni več v vodi, da leti po zraku. Res se je znašel kmalu na suhih tleh. Izkobacal se je iz vreče, ki je pri padcu počila. Pred sabo je zagledal širno pokrajino, vso poraslo z zelenimi šumami, po šumah pa so se pasle nepregledne črede svinj, ki niso imele nobenega gospodarja. Odrezal si je v grmu palico, odbral nekaj najlepših živali in jih odgnal domov. Malo nerodna je bila pot nazaj skoz vodo, a se mu je vendarle posrečilo doseči breg.

Brata sta strmela. Zamišljena sta odšla v izbo. Pod noč pa je dozorel v njima sklep, da se okoristita z bratovim izkustvom. Drugi dan sta šla res k reki. Domenila sta se, da skoči v vodo najpreje starejši in pogleda, če je res vse tako, kakor sta slišala. Nato pokliče brata, da pojmeta skupaj po svinje.

Junaški skok — in že se je boril prvi z valovi. Visoko je krilil z rokami in na široko odpiral usta. Drugi brat je mislil, da ga oni v vodi vabi in kliče na pomoč, ker je zagledal pod sabo toliko svinj, da si jih ne upa sam krotiti. Brez vsakega pomisleka se je pognal za njim.

Oba sta utonila.

H r i b e r n i k F r a n c :

ŠESTI DEL SVETA.

To je Antarktika ali po naše celina okoli južnega tečaja.

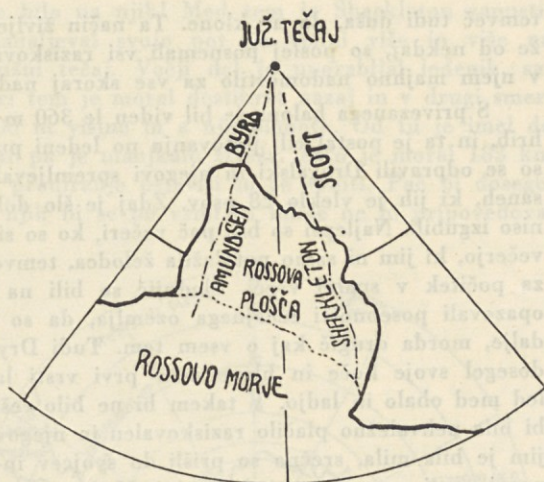
Kako velik je ta del sveta, še ni točno znano; sklepajo pa, da je večji od Evrope in ima okrog 14 milijonov km². Po poročilih raziskovalcev sliči krogu, v katerega se zajedata dva zaliva: Weddellovo morje in Rossovo morje. Od teh je prvi obrnjen k Atlantskemu, drugi k Tihemu oceanu. V notranjosti se dviga ogromna visoka planota; 500 km ima v polumeru in 3000 m višine ter pada strmo proti svojemu vznožju. Tu ne raste nobeno drevo, nobena

žival ne domuje tu in tudi človek se tu stalno ni naselil. Sneg in led ter divji viharji gospodarijo na celini, obdani od širokega pasu skladnega ledu. Ni čuda, da se raziskovalci tako dolgo niso bližali tako oddaljenemu, tako zavarovanemu in na površju tako divjemu delu sveta. To je omogočila šele iznajdba kompasa, s katerim so si upali od obale na odprto morje in potem na vse strani.

Prvi pomembni raziskovalec sveta okoli južnega tečaja je Anglež James Cook. Dne 13. julija 1772. se je odpravil na težavno pot z naročilom, naj poišče veliko južno celino ali pa dokaže, da je ni. Čudna in velika naloga! Preko Capetowna na južnem koncu Afrike je potoval z dvema ladjama v velikosti po 400 ton proti jugu in dne 17. januarja 1773. kot prvi prevozil južni tečajnik. Toda kmalu mu je zaprl pot led, zato je krenil ob ledu v smer proti Novi Zelandiji in tu prezimil. Na nadaljnjem svojem potovanju je našel, da med Novo Zelandijo in Ognjeno zemljo na južnem koncu Južne Amerike ni zveze, in ko je obkolil vso južno celino, je dvomil, da obstoja, ker je radi ledenega obroča okrog nje ni videl. Težka in nevarna vožnja je trajala 1000 dni in zahtevala od 118 mož posadke le eno žrtev. Sadu, ki naj bi ga prinesla, sicer ni bilo, pač pa je odkrila v morju neverjetno bogastvo, kite in tjunlje, ki so jih začeli loviti.

Česar se ni lotil Cook, namreč boja z ledom okrog celine, to je poskusil drugi Anglež James Clark Ross. Maja 1840. je dosegel Kerguelenov otok v Indijskem oceanu na 50° j. š. Od tu je jadral v Hobart na otoku Tasmaniji in, ko je bil čas najugodnejši, proti jugu. Prišel je do ledu, ga premagal po jarkih med njim in dospel na svoje veliko začudenje v ledu prosto vodo, sedanje Rossovo morje. Na nadaljnji poti je zagledal novo čudo, 4000 m visok ognjenik sredi ledene poljane. Že je mislil, da je na pravi poti do južnega tečaja, kar mu zabrani skoraj 100 m visok leden zid nadaljnje prodiranje. Da bi našel vhod in zopet nadaljeval svojo pot proti jugu, je jadral v zalivu proti levi, pa vse zaman; vhoda ni bilo. Še en naskok iz Hobarta v Rossovo morje in še en naskok s Falklandskih otokov v Weddellovo morje — ali nikjer morske poti na jug! Treba bi bilo zapustiti ladjo in nadaljevati pot po ledenih in viharjih poljanah.

Večji tak poizkus je napravil Nemec Drygalski l. 1901. Od Kerguelenovega otoka, kjer se je založil s premogom, lesom in 40 psi, je krenil proti jugovzhodu, dospel do ledu ter jadral med njim, dokler mu ni objel ladje od vseh strani. Bilo je to pred delom Antarktike, ki je dobil ime Dežela cesarja Viljema. V bližini ladje je dal postaviti koče za znanstvena opazovanja in hleve za pse ter čakal. Antarktiško zimo je preživel s svojimi tovariši kar najbolj prijetno, zakaj za življenje tam doli ni dovolj, da ima telo, kar rabi,

temveč tudi duša, da ne klone. Ta način življenja, ki so ga Norvežani živeli že od nekdaj, so poslej posnemali vsi raziskovalci tečajnih pokrajin in imeli v njem majhno nadomestilo za vse skoraj nadčloveško trpljenje.

S privezanega balona je bil viden le 360 m visok hrib, imenovan Gaussov hrib, in ta je postal cilj potovanju po ledeni puščavi. Čim je prišel pravi čas, so se odpravili Drygalski in njegovi spremljevalci na pot s prtljago na štirih saneh, ki jih je vleklo 28 psov. Zdaj je šlo dobro, zdaj slabo, poguma pa le niso izgubili. Najlepši so bili pač večeri, ko so si po naporni vožnji pripravljali večerjo, ki jim ni samo potolažila želodca, temveč jih tudi ogrela in pripravila za počitek v spalni vreči. Slednjič so bili na cilju in polnih štirinajst dni opazovali posebnosti tečajnega ozemlja, da so nam jih sporočili. Pa hitimo dalje, morda drugič kaj o vsem tem. Tudi Drygalskemu se je mudilo, da je dosegel svoje koče in hleve in v prvi vrsti ladjo, preden bi sonce razbilo led med obalo in ladjo. V takem bi ne bilo rešitve, in smrt, neizogibna smrt bi bila nehvaležno plačilo raziskovalcu in njegovim spremljevalcem. Ali usoda jim je bila mila, srečno so prišli do svojcev in čakali, da se odpre pot ladji nazaj proti severu, proti domovini. Medtem so opazovali živalstvo okoli sebe, ki je baje številnejša od živalstva v vročem pasu. Videli so štiri vrste tjulnjev, dve vrsti pingvinov in še in še. Slednjič jih je izpustila ledena past, in po dvomesečnem boju z ledenimi ploščami so prišli v mirnejšo vodo.

Istočasno kakor Drygalski je stopil na antarktiška tla in potoval po njih Anglež R. F. Scott. Za izhodišče si je izbral bližino ognjenika, ki ga je videl Ross ob prihodu v Rossovo morje.

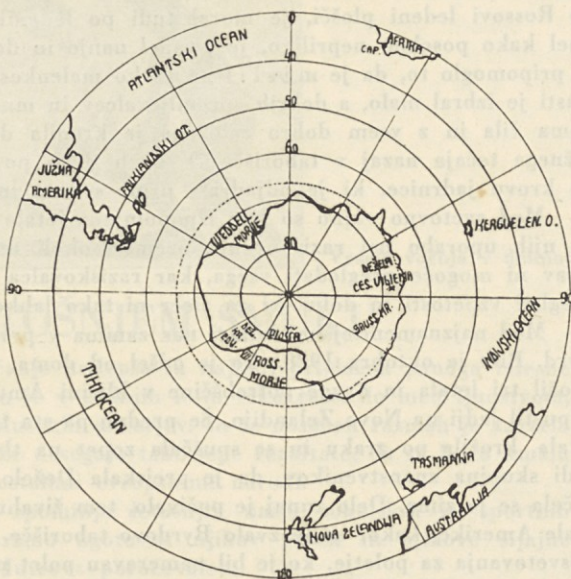
Daljše potovanje ko Drygalski in Scott je sklenil Anglež E. H. Shackleton. V antarktičnih pokrajinah je bil že s Scottom, a je zbolel in se vrnil na Novo Zelandijo. S težavo je zbral potrebno vsoto — za taka potovanja je treba velike vsote — ter se čez glavo zadolžen odpravil 20. julija 1907. iz Londona na pot čez silne morske planjave. Na Novi Zelandiji je vkrcal na ladjo deset ponijev, ki jih je hotel rabiti namesto psov na svoji poti. Zvest dani besedi Scottu, da ne bo pristal tam, kjer je svoj čas njegov prijatelj, je iskal primeren drug prostor, a ga ni našel. Zato se je izkrcal, dasi ne rad, blizu tam. Delo ni bilo lahko in je tako utrujalo moštvo, da je nekoč eden zaspal z žlico v ustih, drugi pa v spanju ni čutil, kako mu je bat stroja noge dvigal in povešal. Ko so bile slednjič postavljene kočice, hlevi in shrambe, Shackleton ni mogel poslati živeža proti cilju; med njim in tem se je nena doma pokazalo morje. Tako je bil veliki raziskovalec obsojen, da je čakal, dokler se ni napravil nov led. In ko je ta pokril morsko gladino, je zavila pokrajino polletna tečajna noč, ki jo je Shackletonova družina prebila kaj dobro. Po dolgem čakanju je vendar napočil dan odhoda na skoro 1400 km dolgo pot. Nekako 600 km je je Shackleton poznal že od prej, 800 km poti pa mu je bilo neznan. Da bi mu ne primanjkovalo hrane, je poslal več mož pred seboj z naročilom, naj jo odlože na primernih mestih; še več, nekaj nosačev je vzel za nekaj časa tudi s seboj. Človek bi mislil, da je pri taki pozornosti za hrano bilo potovanje igrava. Pa ni bilo! Kar kmalu je moral Shackleton zmanjšati porcije, če je hotel vzdržati delj časa. Naglo so ga zapuščali tudi poniji, njegov up, zakaj po dobrih dveh mesecih mu je od štirih, ki jih je vzel na pot, ostal le eden. Žalostna slika, ko je v ene sani bil vprežen ponij, druge tam spredaj pa so vlekli trije možje, dočim je četrti bil pri poniju, še žalostnejša podoba, ko je tudi zadnji ponij izginil v prej nevidni ledeniški razpoki in so bili junaki prepuščeni samim sebi! Pa da so

ostale vsaj sani in to, kar je bilo na njih! Med tem je Shackleton zapustil Rossovo ledeno ploščo in nadaljeval svojo pot po celini više in više na visoko planoto, ki objema južni tečaj. Večji del je uporabljal ledenik, saj je edino ta držal v višavo. Pri tem je moral dostikrat nazaj in v drugi smeri naprej, dokler ni dosegel 2800 m višine in z njo planoto. Od tu je imel do tečaja še 350 km pota, za kar pa je manjkalo živeža. Zato je moral 183 km pred ciljem, južnim tečajem, prodiranje ustaviti in se vrniti. Pač bi dosegel svoj namen, ali nihče izmed njih bi se ne vrnil in nihče ne bi pripovedoval o dolgi poti.

Vrnitev je bila prava tekma s smrtjo, in le sreča je bila, da so imeli raziskovalci vihar za seboj in da so našli preodloženi živež. Kljub temu pa so trpeli tak glad, da so od onemoglosti obstajali in počivali. Nepopisno je bilo zato veselje, ko so našli znamenja, da je živež blizu. Pred odhodom je namreč Shackleton v taborišču naročil, naj mu za vrnitev pošljejo živeža in ga na določenem mestu odloži. Ko so se hoteli dvigniti, pa njihov zdravnik ni mogel več z njimi; bil je preslab. Kaj storiti? Puste ga v varnem taborišče po pomoč, ko ne najde drugega ko pislo odpeljali domov. Toda glej, z ladje vidijo ogervalca in bolnika s strež

L. 1910. se je odpravil na pot že znani R. F. Scott, ki mu pa to pot sreča ni bila mila. Že na poti med Novo Zelandijo in Rossovim morjem se je moral boriti s hudim viharjem, potem z ledovjem. Tako je koncem decembra 1910. pristal v bližini Shackletonovega taborišča in se pripravil na prezimovanje v 16 m dolgi in 8 m široki koči. Ko je po dolgi zimi prišel njegov čas, je odrinil na težavno pot. Še predno je dospel do ledenika, po katerem je hodil že Shackleton, je moral poslati motorne sani kot neprimerne nazaj, postreliti ponije in tudi izločiti potrpežljive pse z dvema spremljevalcema. S štirimi spremljevalci vprežen v sani se je zdaj vzpenjal po ledeniku višje in višje na planoto, prodiral po njej ter prišel po nadčloveškem trpljenju na južni tečaj. Veselja pa ni bilo; tu je bil že Amundsen, ki je torej prvi stal na južnem tečaju.

Razočaran in potrto se je vračal Scott po planoti in potem po ledeniku navzdol. Tam je izgubil prvega, tu drugega spremljevalca. Pa kupa trpljenja

še ni bila polna. 20 km pred zalogo živil in kuriva je moral obstati in čakati. da potihne vihar. Zastonj, vihar je divjal dalje. Med tem je junakom, le trije so še bili, zmanjkalo vsega, živeža in kuriva, kar je povzročilo njihovo smrt.

Srečnejši ko Scott je bil Norvežan Amundsen, ki je došel skoraj istočasno v Rossovo morje. Svoje taborišče je postavil levo od Scotta in takoj pričel s pošiljanjem potrebščin na pot, po kateri je nameraval hoditi na tečaj in nazaj. In nastopila je zima in začelo se je poletje. Tedaj je zapustil Amundsen svojo kočo s 4 možmi, 4 sanmi in 52 psoma. Ko je prehodil 700 km po Rossovi ledeni plošči, je moral tudi po ledeniku na planoto. Ne da bi imel kako posebno nepriliko, je prispel nanjo in do južnega tečaja. K temu je pripomoglo to, da je mislil na vsako malenkost, ki bi ga mogla ovirati: zlasti je izbral malo, a dobrih spremljevalcev in mnogo izbornih psov. Popolnoma čila in z vsem dobro založena je krenila družba prvih obiskovalcev južnega tečaja nazaj v taborišče. V dveh dneh po vrnitvi je bilo taborišče na krovu jadrnice, ki je odjadrala proti severu in domov.

Med svetovno vojno so bila izpopolnjena letala in takoj so začeli misliti na njih uporabo pri raziskovanju ozemlja okoli tečajev. Res da iz zračnih višav ni mogoče pregledati vsega, kar raziskovalca zanima, vendar omogoča pregled vzpetosti in dolin, ki ga sicer ni tako lahko dobiti.

Med najznamenitejšimi letalci nas zanima v prvi vrsti Amerikanec R. E. Byrd. Bilo je oktobra 1928., ko je odšel od doma, in februarja 1929., ko je izložil tri letala in druge potrebščine v bližini Amundsenovega taborišča ter odpustil ladji na Novo Zelandijo. Še predno pa sta ti odpluli, že so se dvigala letala, krožila po zraku in se spuščala zopet na tla. Kmalu se je odpravila tudi skupina znanstvenikov, da je preiskala Deželo kralja Edvarda VII. Ali začela se je zima. Delo zunaj je počivalo, tem živahneje pa je bilo v domovih Male Amerike, kakor se je zvalo Byrdovo taborišče. Največ časa so zahtevala posvetovanja za poletje, ko je bil nameravan polet na južni tečaj. 28. november je bil veliki dan. Še enkrat so pregledali letalo z vso opremo, potem pa se dvignili. Vsakdanja jim je bila vožnja preko Rossove plošče, a bali so se obrobne gorovja visoke planote. Pa ne zastonj. Pri višini 2900 m letalo ni hotelo višje in vendar bi bilo potrebno, čeravno so izbrali za prehod prelaz. Ne da bi dolgo premišljali, so odvrgli 2 zaboja živeža. Tako olajšani so premagali prelaz in hiteli nemoteno na tečaj. Dosegli so ga 9 ur 45 minut potem, ko so zapustili svojo Malo Ameriko. Nekajkrat so obkrožili svoj cilj, spustili nanj zastavo in se vrnili. Brez ovir so se oddaljevali od mesta, kjer sta že stala Amundsen in 34 dni pozneje Scott, le pred zalogo bencina in živeža so za kratek čas izgubili pot, a le za kratek čas. Potem pa so se spustili na tla ali bolje na sneženo blazino, naložili, kar so si bili pripravili, in hiteli srečno domov v Malo Ameriko.

Šesti del sveta še ni ves preiskan, niti vsa obala, vendar si ga države že delijo. Lepa kosa južno od Južne Amerike in Nove Zelandije si je prilastila Anglija in še zahteva del južno od Avstralije in Indijskega oceana. Nekaj Antarktike ima Francoska, nekaj pa je bosta morali dobiti Norveška in Združene države ameriške.

Od mladih pričakujem, da se pripravljajo na pametno in pošteno delo v zasebnem in javnem poklicu. Skrb za boljši kruh je bila vedno potrebna, toda človek zares ne živi samo od kruha. (Masaryk.)

Vesela vožnja v dolino!

O LETOŠNJEM SMUKU

Poleg plavanja je smučanje najlepša in najbolj privlačna panoga telesne vzgoje. Zato ni čudno, če se je v zadnjih letih tako razširilo med ljudstvom, da skoraj ni kraja brez navdušenih dilcarjev. In še poseben razmah je zavzelo smučanje med Slovenci, ki že dosegajo tako lepe rezultate, da se bodo kmalu lahko z uspehom kosali z ostalimi evropskimi narodi.

Zdaj, ko se marsikdo spominja letošnjih naših sokolskih in sportnih smučarskih tekmovanj, moramo ugotoviti njihov potek in njihove sijajne rezultate. Takole je pisal »Jutrov« poročevalec:

Sokolski smučarji so si Bohinj izbrali za stalno prizorišče svojih vsakoletnih smučarskih prireditiv. Res je, da je bilo v zadnjih zimah vreme tamkaj — nič manj kot povsod drugod — precej muhasto in so morali prireditelji tekem v zadnjem hipu spreminjati proge in sporede, toda kadar je bistriška dolina tako globoko v snegu, kot je letos, ga skoraj ni predela, ki bi nudil tako bogato izbiro terenov in tudi ves po svoji mogočni panorami ne navdušil tekmovalca in gledalca. Saj ni treba več, kot priti z vlakom in pogledati na bele bregove, ki branijo tujcu pogled z juga, ali pa stopiti tja gori do Polja, sredi poti do jezera, ter se ozreti naokoli po tem divnem gorskem svetu ali pa se potruditi na dno doline do mirne gladine Bohinjskega jezera, obdanega krog in krog z belo-zelenimi kulisami, in človeku se nehote izviije želja, da bi kar ostal tamkaj in se nič več ne vrnil v mračno vsakdanjost. Če pošlje na vso to veličastno

Jeseničan Heim. („Jutro“.)

naravo še božje sonce in ta bela pokrajina zaleskeče v milijonih in milijonih snežnih kristalov, ni živega bitja, ki bi se takrat v mislih ne poklonilo temu mogočnemu stvarstvu okoli sebe!

Skoraj tako pripravljen je pričakal Bohinjski sokolski smučarski armada. Vodstvo tekem je bilo letos v »Triglavu«, menda zato, ker je bil prostorček v Sokolskem domu, kjer so poslovali prireditveni odbori dozdej, res premajhen. Zdaj je imelo vodstvo vsaj mir pred radovedneži, ki so pri tekmah najbolj agilni. Ljudi za delo je bilo dovolj, voljni in pripravljeni so tudi vsi in prakso imajo zdaj naši Sokoli v smučarski stroki tudi že triletno.

Sobotni popoldan je bil določen za teke članov in članic. V enournem presledku je zapustilo nastopno mesto okoli 90 tekmovalcev obojega spola. Člani so se morali že kar z doline krepko povzpeti na strmo Rudnico, članice pa so po položnih bregovih odhitele tja proti Polju. Zanimivo je, da sta bili trasi obeh prog zaključeni tako, da so članice prihajale v cilj na nastopno mesto članov, člani pa skoraj na nastopno mesto članic. Posebno posrečen je bil cilj za člane, ki so jih gledalci lahko opazovali nekaj sto metrov pred ciljem gori po gričevitem spurtu nad Bistrico. Med članicami je bila konkurenca manj huda in tudi Ažmanova je bila favoritinja, tako da je veljalo glavno zanimanje članom, med katerimi so se kosali sami »tiči«. Jože iz Dovjega si to pot ni dal do živega in je spet popravil krivične sodbe o svoji formi. Pravi, da je bil že skrajni čas, ker bi moral sicer zapustiti svojo rodno grudo. Tihi in vztrajni Smolej je kot osmi na cilju zasedel 7 sekund za njim drugo mesto, tretje častno mesto pa je — že drugič v zadnjih 14 dnevih — ostalo korenini Bohinjcu — Tomažu Godcu. Za njimi še nekaj »tičev«, potem pa vrsta mlajših zastopnikov tekmovalne garde, pri katerih so odločale samo sekunde.

V nedeljo so gori nad kolodvorom še na vse zgodaj plezale prve postave proti vrhu, na cilju so se zbirali sodniki, ob progi so se postavljali nadzorniki vrat in tudi prvi tekmovalci so že lezli na strmi breg. Potem so jih spuščali, tudi okoli 90 tekmovalcev v dveminutnih presledkih preko enajstih... Proga je bila težka in marsikdo se je na dnu že krepko zibal v kolenih; toda med njimi je bilo mnogo takšnih, ki so premagali ovire in progo v krasnih časih in formi. Presenetili so predvsem Mariborčani, ki jih dozdej v smučarskih likih še nismo videli med odličnimi; žal se jim uspehi niso šteli v tekmi. Nedaleč od krasne trase za like je bila precej težka trasa za ženski smuk na 2 km. Ta disciplina je v tekmi za nežni spol več ali manj naporna in zato ni čudno, če so tekmovalke prihajale na cilj skoraj brez izjeme slabo razpoložene. Dobro se je pripeljala s. Ljubica iz Maribora, ki je kljub večkratnemu premikanju težišča zadovoljno ugotovila, da je bilo vsaj »lušno«. S. Nesti iz Celja je svečano izjavila, da je vso pot opravila na smučeh in bi bilo imenitno, če bi bila prva. Saj je tudi bila!

Popoldne so bili skoki na Hanssenovi skakalnici. Pol sporeda za sestavljeno tekmo, pol pa za skakanje samo. Začetek je bil zgoden, tekmovalno vrsto je sestavljalo preveč kandidatov za bodoče mojstre in tako se je zgodilo, da občinstva ni hitelo mnogo za funkcionarji. Škoda, tam nad Poljem je tako lepo in Bohinjci imajo tamkaj že dobro uvedeno okrepčevalnico, ki se je že večkrat obnesla boljše kot ne vem katera v mestu. V nedeljo popoldne žal ni imela pravega poseta, onim pa, ki so se ustavili poleg nje, je bilo toplo kljub belo-zeleni draperiji, ki jo obdaja. Najdaljši skok si je privoščil jeseniški Zupan (42 in pol), prav dober je bil junak zadnjih tekem gorjanski Žemva in

lepo sta sekundirala tudi Mariborčana Stopar in Čop. V ostalem je bil spored zaključen že v pičlih dveh urah, kar je bilo vsem prav, ker je bilo treba čimprej v Bistrico in na vlak. Na prvi in poslednji!

SLALOM.

Prišla je k sportnim tekmovanjem tudi nemška skupina s simpatičnim Leupoldom, ki so mu borovške poljane prinesle že zavidljive rezultate. Z večernim brzovlakom je prispelo na Jesenice osemčlansko moštvo bratskega bolgarskega naroda pod vodstvom prof. Zaharijeva. Povsod so bili deležni toplih simpatij. Z dopoldanskim vlakom je prispel v Planico minister za telesno vzgojo dr. Hanžek z gospo soprogo. Na Jesenicah je g. ministra v imenu GZP in jeseniške občine pozdravil župan g. Žabkar, za JZSS pa prvi podpredsednik dr. Ciril Pavlin. Na kolodvoru v Planici je g. ministra pozdravil župan občine Rateče Planica g. Pintbach in zastopniki Tuj.-prom. društva. Poleg tega pa je bila na kolodvoru postrojena četa gasilcev, katero je g. minister posebej pozdravil. Poleg tega je bilo zbrano mnogoštevilno občinstvo, ki je g. ministru priredilo simpatične ovacije.

Rateče, kjer je savezna pisarna in ki so sploh središče vse organizacije za letošnje državno prvenstvo v smučanju, so nenavadno oživele. Vse prazne prostore, javne in zasebne, so do zadnjega kotička zasedli tekmovalci in njihovi spremljevalci. Seveda je v Ratečah zbrano predvsem celokupno vodstvo saveza in precej številni so tudi zastopniki našega tiska. Pri glavnih vhodih v vas so postavljeni slavaloki in kar na zunaj se pozna nadvse uslužnim in požrtvovalnim domačinom, da se z udeleženci vred pristrčno vesele tega velikega praznika našega smučarstva. Povsod plapolajo zastave.

Start za slalom je bil določen za 11. uro visoko gori pod Jalovcem. Na progi pa, ki je bila precej težka, so bile snežne razmere prav dobre. Višinska razlika je znašala 100 m, proga pa je bila dolga okrog 400 m. Na startu in cilju, ki sta bila približno v višini 1500 m, je bril precej strupen veter, ki je pognal temperaturo na najmanj 15 stopinj pod ničlo.

Za slalom se je prijavilo 105 tekmovalcev, startalo jih je 80, na cilj pa jih je prišlo 58. Med slednjimi jih je 30 doseglo čase, ki so jih kvalificirali za II. tek. Savezno prvenstvo v slalomu je osvojil talentirani Jeseničan Heim Hubert, toda pri njegovem placementu je igrala odločilno vlogo smola Bolgara Jordanova, absolventa berlinske visoke šole za telesno kulturo in odličnega tehničarja, ki je bil v obeh tekih dosegel najboljši čas 1:35, pa je pri drugem teku izpustil vratica in bil diskvalificiran. Na drugem mestu se je sicer s precejšnjo razliko usidral naš letošnji al round smučar Dečmanov Tone, ki se poleg ostalih zvenceh naslovov iz letošnje sezone lahko ponaša s častnim mestom v slalomu. Tretje mesto je pripadlo Bolgaru Dimitrovu, čigar zmaga je tembolj pomembna, ako se pomisli, da je mož prišel dopoldne z vlakom, odhitel 2 uri daleč na start in pustil za seboj celo vrsto naših znanih kanonov v slalomu.

Podrobni rezultati slaloma (Prva številka pomeni čas v prvem, druga pa v drugem teku, tretja pa skupni čas.):

1. Heim Hubert (Skala, Jesenice) 54.2, 44, 1:38.2.
2. Dečman Tone (Ljubljana) 52, 48.2, 1:46.2.
3. Dimitrov Nikolaj (Bolgarski Ski Sujoz) 64, 48.3, 1:48.7.
4. Praček Ciril (Skala, Jesenice) 59, 50, 1:49.
5. Žnidar Emil (ASK Gorenjec, Jesenice) 55.4, 56, 1:51.5.

6. Žingerlin Rudolf (Maraton, Zagreb) 65, 47.4, 1:52.4.
 7. Lenarčič N. (Skiklub, Zagreb) 56, 61, 1:57.
 8. Katnig Lojze (Skala, Jesenice) 59, 59, 1:58.
 9. Žigman Viktor (Tržič) 64.2, 55.3, 1:59.5.
 10. Stranski Edi (Tržič) 54.2, 67.2, 2:01.4.
 11. Čarman Franc (Tržič) 52, 58, 2:02.
 12. Šubic Milan (Ilirija) 59.1, 65.2, 2:04.3.
 13. Sitar Lado (Skala, Jesenice) 64, 58, 2:05.
 14. Lukman Pavel (Skala, Jesenice) 74, 55.2, 2:05.6.
 15. Bervar Stane (Ljubljana) 74, 51.4, 2:07.8.
- Plasiranih je bilo še 10 tekmovalcev.

TEK.

Že na vse zgodaj zjutraj, ko je nad dolino in nad Ljubljano gotovo še ležala gosta megla, je zlato sonce obsijalo krasno okolico in gorske velikane. Proti 9. uri pa so sončni žarki našli pot tudi v Rateče in na snežne travnike okoli njih. Mraz zato še vedno ni odnehal. Bilo je najmanj 20 stopinj pod ničlo. Baš zato je bilo na startu za tek na 18 km še bolj živahno in razigrano kot sicer. Tekmovalci so komaj čakali, da odidejo na pot, pa tudi gledalci so hoteli čim prej slediti poteku zanimive borbe.

Proga je bila izrazito tehnična, zelo težka, dolga 18 km s 350 višinske razlike in je vodila od starta nad postajo ob progi do državne meje, nekoliko višje po gozdu nazaj do male skakalnice, odtod nekako 4 km daleč v Planico po drugem pobočju pod Cimpernikom zopet nazaj, nato pod domom Ilirije in nad dolino po strmem gozdnatem terenu do Podkorena, nato pa po drugi strani nazaj in do Rateč pod vasjo, dalje do graničarske karaule nad državno cesto proti Italiji in končno navzdol na travnik ter nato v pravem kotu in lahнем vzponu na cilj pred savezno pisarno v hiši Mlekarske zadruge. Trasa je bila že zaradi tega posebno posrečena, ker je na štirih mestih vodila v dosegljivi bližini gledalcev, kar je seveda stopnjevalo zanimanje. Vsekakor pa je imelo to tudi slabo stran, da je venomer sililo na progo, tako da so reditelji komaj vzdrževali red. Snežne in vremenske razmere so bile idealne.

Po odhodu s starta so se tekmovalci po dobrih 8 km proge zopet vrnili na malo skakalnico. Dobrih 100 m višje nad startom je prvi tekmovalec Heller še vedno vodil. Knap je bil že tukaj pred Jenkom, ki se ga je prijel in sta nato skupaj odhitela proti Planici. Tudi Smolej in ostali bolje plasirani so do tukaj že pustili za seboj več onih, ki so startali pred njimi.

Na križišču pred vasjo 16 km, se je pojavil prvi tekmovalec, in sicer ob 10.30 Knap brez Jenka, ki je zaostajal zaradi poškodbe. Knap vozi odlično in v naglem tempu ter izgine za bregom. Potem pa 7 minut nikogar. Knap pa že stopa navkreber proti karauli. V tem se pokažeta Ilvar in Smolej, slednji v silnem tempu in v odličnem razpoloženju. Dve minuti za njima pride Heller, še nekaj časa za njim pa Mihalek. Ob 10.44 pa pridejo Markelj, Žingerlin in Delničan Majnerič, ki takoj za križiščem ostavi Žingerlina in potegne za boljšimi. Minuto kasneje pride Joško Janša z dolgim korakom, potem zaostali Girandon, Jakopič Albin in prvi Bolgar Kosov, ki je že za Jožetom in Jakopičem. Sledita še z dobrimi izgledi Koren in Podlipnik, nato pa se pokaže s svojim tipičnim korakom veliki Leupold s številko 83; od števila 40 do njega še ni bilo nikogar, kar pomeni silen naskok in skoraj gotovo zmago. Kmalu za njim se dobro poganjajo Žemva, Senčar, Šramel,

Majnerič, Brvar, Bleiweis in drugi. Drugi Bolgar, ki je startal, Dimitrov, letošnji bolgarski državni prvak, se pod križiščem ustavi, razlaga tovarišem, da ne more, počiva več minut, nadaljuje še 100 m, nato pa izstopi. Nato prideta v skupini druge Nemec Hunger in takoj za njim bohinjski Godec. »Kanonci« so mimo, obenem pa se že vračajo na križišču.

100 m pred ciljem prav odličen Knap, za njim pa Smolej po 9 minutah, nato Joško Janša, Mihalek, Majnerič Miho, potem Žingerlin, Jakopič Albin, Girandon, Bolgar Kosov, Koren in kar nato Leupold v enakem vražjem tempu kot pri 3 in 16 km. Na cilju ga sprejme buren aplavz kot sigurnega zmagovalca. Dalje pridejo v cilj Senčar, Šramel, Višič, Majnerič Joža, Brvar, Bleiweis, dvojica Hunger in Godec z zlomljeno smučko, ki se zadnjih 7 km nista več ločila, in še vrsta ostalih.

Glavni so šli mimo in že se slišijo prvi rezultati.

Končni rezultati: Ob 12. je sodniški zbor pod vodstvom prvega podpredsednika dr. Pavlina zaključil tekmo. Na cilj je prišlo 48 tekmovalcev, ki so se plasirali takole:

1. Leupold Herbert (D. Skiverband) 1:21.35.
2. Smolej Franc (Bratstvo, Jesenice) 1:30.52.
3. Knap Leon (Ilirija) 1:30.59.
4. Janša Jože (Ilirija) 1:31.42.
5. Godec Tomaž (Bohinj) 1:31.49.
6. Žemva Lovro (Sokol, Gorje) 1:33.57.
7. Hunger Rudolf (D. Skiverband) 1:34.17.
8. Jakopič Albin (Dovje-Mojstrana) 1:35.07.
9. Jakopič Gustl (Ljubljana) 1:36.37.
10. Šramel Bogo (Ljubljana) 1:36.42.
11. Majnerič Miho (Sokol Delnice) 1:36.53.
12. Vodenig Emil (Mariborski smučarski klub) 1:37.44.
13. Senčar Lado (Ljubljana) 1:38.20.
14. Bleiweis Jana (Ilirija) 1:39.07.
15. Kosov Hristov. (Bolg. Ski Sujoz) 1:39.14.
16. Žingerlin Rudolf (Maraton, Zagreb) 1:39.41.
17. Brvar Stane in Mihalek Otmar (oba Ljubljana) 1:39.55.
18. Majnerič Joža (Sokol, Delnice) 1:40.08.
19. Podlipnik Joža (Bohinj) 1:41.31.
20. Koren Ivan (Ljubljana) 1:41.59.

Višek zanimanja, rekord obiska in enega najkrasnejših sončnih dni je doživela Planica na tretji dan smučarskih tekem za državno prvenstvo. Že snoči so z dvema večernima vlakoma prispele v Rateče trume prijateljev belega sporta, davi pa sta redni jutranji vlak in še posebni smučarski vlak iz Ljubljane pripeljala v ta naš divni smučarski kotiček armado smučarjev od blizu in daleč, tako da se najbrž ne motimo, če računamo, da je poživilo rateške travnike, popoldne pa obsežne teresene pod Slatno najmanj 2000 smučarjev. Velika večina je prisostvovala tudi popoldanskim skakalnim tekmam, nekateri pa so rajši odšli v božjo naravo in pod toplo sonce. Zvečer je bilo na postaji v Ratečah kot v panju; oba vlaka, ki sta bila močno ojačena, sta prišla nabito polna do Jesenic, kjer je bilo zopet vrvenje in življenje, kakor ga menda na naših gorenjskih postajah ne vidijo večkrat kot enkrat na leto.

Zvečer je bil v restavraciji Jalovec pozdravni večer tekmovalcem. Ofici-

jelne zastopnike, goste in vse tekmovalce je najprej pozdravil prvi podpredsednik dr. Ciril Pavlin, med njimi prav posebno prisrčno bolgarsko ekipo in zastopnike nemške smučarske zveze ter zaključil svoj pozdrav s krepkim trikratnim: Smuk! za Visokega pokrovitelja JZSS Nj. Vis. prestolonaslednika Petra. Za njim je spregovoril ban dr. Drago Marušič, ki je poudaril, da je ponosen in zadovoljen z razmahom belega sporta v naši domovini, posebno pa v dravski banovini. Posebno prisrčno je tudi on pozdravil bratsko bolgarsko deputacijo, naglašujoč, da imamo Bolgare radi, da jih cenimo in smo vsi prežeti misli, da sta Bolgarija in Jugoslavija eno ter ne sme biti nobene sile, ki bi ti dve državi ovirala v prijateljskem sodelovanju v korist krepkega razvoja vsega prebivalstva od Jadranskega do Egejskega morja. G. ban je nato še posebej pozdravil tudi nemško tekmovalno trojico, predvsem simpatičnega Leupolda, ki ga poznamo že iz prejšnjih treh nastopov na naših belih poljanah. Pozdravom bana dr. Marušiča je sledil še pozdrav zastopnika ministra inž. Aračiča, ki je želel vsem tekmovalcem v imenu g. ministra čim lepših uspehov. Za njim se je zahvalil za pozdrave vodja bolgarske vrste prof. Zaharijev, ki je obenem poklonil JZSS krasen nastavek z bolgarsko trobojnico. Predstavnika bratskih zimsko-sportnih savezov sta si po tej lepi gesti izmenjala poljube, kar je dvignilo med navzočimi buren vihar odobravanja. Prav tako se je tudi predstavnik nemške trojice, naš znani trener Marx v kratkem in jedrnatem govoru zahvalil za prisrčen sprejem v Jugoslaviji in izrazil željo, da bi tudi naši tekmovalci čimprej startali v Nemčiji. Večer je nato potekel v prijetnem kramljanju, pri katerem so bili bratje Bolgari deležni posebnega interesa.

OTVORITEV NOVE SMUŠKE SKAKALNICE

ki jo je letos jeseni po načrtih inž. Bloudka zgradila SK Ilirija s pomočjo JZSS. Skakalnica leži nasproti doma SK Ilirije na bregu pod Ponco in napravlja že z vznožja mogočen vtis. Danes je kazala ta veličastna skakalna naprava še prav posebno mogočno lice, ker so jo prireditelji ob izteku vse naokoli okrasili z zastavami na visokih drogovi, med njimi pa zopet s številnimi manjšimi zastavicami sodelujočih držav. Tudi most in start sta bila okrašena z velikimi državnimi trobojnicami.

Pred blagoslovitvijo, ki jo je opravil sivolasi rateški duhovni svetnik Lavtižar, je dr. Ciril Pavlin v kratkih besedah skiciral zgodovino razvoja smuških skokov ter navajal nekaj podatkov o najdaljših skokih. V naši državi je bil dosežen prvi rezultat l. 1923. s 15 km, lanski rekord pa je bil 52 m. Za njim je govoril minister za fizično vzgojo dr. Hanžek, ki je čestital graditeljem za ta krasen dokaz našega dela na sportnem polju. Izrazil je željo, da bi ta nova sportna naprava povzdignila razvoj našega sporta za potrebe našega naroda, in sicer ne samo za ojačenje telesnih sil, temveč tudi za dosego čim večjih moralnih vrlin.

Nekoliko pred pol 15. je razglaševalec raz stolpa ob mostu napovedal otvoritveni skok Norvežana Jahra, ki je v naslednjem hipu že smuknil z vrtoglave višine doli v globino proti gledalcem. Tisočem je zastal dih, toda nekaj sekund kasneje je Jahr že obstal z nasmehom na obrazu pred častno tribuno. Skočil je v krasnem stilu 55 m daleč. Nato so prišli na vrsto njegovi učenci. Nesrečno številko je imel v tej tekmi Šramel, ki je bil prvi med našimi. Skočil je 50 m prav lepo. Takoj za njim se je dobro obnesel mladi Istenič, član SK Ilirije, ki je obstal na 55 m, dasi nekoliko nesigurno. Jeseniški Zupan,

ki je bil četrty na vrsti, je storil svoje in skočil 50 m, toda pri doskoku z rokami podrsal po tleh. Prihodnji je bil Tone Dečman, po blejskih tekmah favorit današnjega dneva, ki se je sicer pognal na 56 m, toda žal ni vzdržal. Ilirijan Šubic se je zadovoljil z 48 m, toda tudi ta daljava je bila zanj prehuda in šel je v sneg. Korajžno za njim se je spustil mladi Bevc, ki je prišel na 55 m, toda tudi ni vzdržal trdega doskoka. Za Klančnikom, ki je ostal na 40 m, je prišel Jakopič Albin iz Mojstrane, ki je previdno dosegel 50 in pol metra. Kot predzadnji je odšel z mosta naš najbolj talentirani skakalec Franc Palme, ki se je v krasnem stilu postavil na 55 m. Kot zadnji je startal edini inozemec Nemec Hunger, ki je prišel brez nesreče na 54 m. Pri drugem skoku se je splošno pričakovalo, da se bodo skakalci vsaj nekoliko otesli prve mrzlice in vendarle švignili še kakšen meter dalje. Tako je tudi bilo!

Podrobni rezultati so bili naslednji:

1. Palme Franc (Smučarski klub Ljubljana) 55, 60, t. 136.5.
2. Istenič Lado (SK Ilirija) 55, 56, t. 134.6.
3. Klančnik Gregor (Sp. kl. Dovje-Mojstrana) 40, 48, t. 109.7.
4. Hunger Rudolf (DSV) 54, 60 s padcem, t. 99.4.
5. Šramel Bogo (Sm. klub Ljubljana) 50, 54 s padcem, t. 95.4.
6. Jakopič Albin (Sm. klub Dovje-Mojstrana) 50.5, 50 s padcem, t. 91.4.
7. Dečman Tone (Sm. klub Ljubljana) 56, 62 in pol, oba s padcem, t. 68.6.
8. Bevc Edo (Sm. klub Ljubljana) 55, 58, oba s padcem, t. 65.8.

Ob 16.30 je bila pred domom SK Ilirije razglasitev rezultatov in razdelitev pokalov ter priznanic. Pri tej priliki je predsednik JZSS ban dr. Marušič čestital vsem tekmovalcem za lepe uspehe na letošnjih državnih prvenstvenih tekmah in se zahvalil predvsem tujim, nato pa tudi domačim udeležencem.

Z večernimi rednimi in izrednimi vlaki se je velika in vesela smučarska armada vrnila na vsakdanje delo. — Letošnje prvenstvene tekme JZSS so se vršile v znamenju krasnega vremena in odlične organizacije. Prav tako razveseljiv pa je tudi kvalitativni napredek naših smučarjev tekmovalcev, tako da lahko mirno in z zaupanjem zremo v sportno bodočnost na belem polju.

(»Jutro«.)

A. N o v a k :

INTARZIJA

(vložek v lesu).

Žagica izrezovalka, koliko zlatih spominov je navezanih nate! Redki so tisti, ki v svojih mladih letih niso izrezovali raznih škrinjc, kapelic, ptičjih kletk, okvirjev in dr. ter jih poklanjali v spomin svojim dragim. Pa so bili obdarovanci včasih prav nejevoljni (in so danes še bolj) izkazane pozornosti, zakaj na teh navidez precej čednih izdelkih se je nabiral prah tako, da ga ni bilo moč odstraniti. Lahko rečem, da so bili in so še dandanes predmeti izrezani z izrezovalko na stari način strah vseh skrbnih gospodinj ravno radi prahu, ki se zajeda v tiste drobno izžagane luknje. Taki predmeti so izgubili vso vrednost, ker je dandanes povsod že prodrlo edino pravo naziranje, da predmeti, v katerih se nabira prah, ne vodijo v naša stanovanja. Žagica izrezovalka, ki je bila v veselje in zabavo celim rodovom, bi torej izginila, če ne bi nastali novi načini uporabe tega res praktičnega orodja. Ne bom našteval številnih izdelkov, ki jih izrezujemo dandanes z izrezovalko z velikim uspehom, pojasniti vam hočem samo en način dela, ki ni sicer nov, pač pa ravno za današnji čas izredno uporabljiv in hvaležen.

Delo, o katerem vam bom podal nekaj osnovnih navodil, je že davno znana intarzija, po domače bi rekli: vlaganje lesa v les. Ta tehnika je cvetela v srednjem veku v Italiji, odkoder se je razširila v Francijo in Nemčijo ter se v 18. in 19. stoletju posebno v Franciji razvila do umetniške višine. Tam so uporabljali intarzijo posebno v umetnem mizarstvu ter krasili pohištvo z vložki, za katere so uporabljali razen žlahtnih lesov tudi srebro in biserno matico. Delo je bilo nadvse natančno in dolgotrajno, a izdelki so bili dovršeni in so še do danes ohranili umetniško vrednost. V današnjih časih je ta tehnika iznova oživila. Delo je postalo radi boljšega orodja in materiala bolj enostavno, četudi enako učinkovito, kakor nekdanj. (Naš znani umetnik T. Kralj je pred meseci razstavil v Ljubljani nekaj krasnih intarzij.) Da delo v tehničnem oziru res ni težko, boste ugotovili iz naslednjega opisa dela in iz poizkusov, ki jih boste brezdvomno izvedli.

Koledar.

Okvir.

Za intarzije potrebujemo furnir, ki ga menda vsi poznate in veste, da ž njim prekrivajo mizarji mehki manj vredni les raznega pohištva ter mu dajo na ta način lepši izgled. Imamo furnirje vsega trdega domačega lesa, posebno je číslan orehov furnir (orehova korenina), ker ima krasno oblikovane letnice, hrastov (rumenkast), javorjev (bel), jesenov (rumenkasto bel), hrušev (rdeč), češnjev (rdeč) in češpljev (rdeč). Veliko hruševega furnirja se porabi za imitacijo tujega rdečega in črnega lesa, ker je zelo enakomerno razrasel in dobro opija lužila. Razen furnirjev iz domačega lesa uporabljajo naši pohištveni mizarji tudi furnirje tujega lesa, največ mahagonija (rumenkasto-rdeč), palisandra (temnordeč), rožnatega jasena (rumenkast s krasno strukturo), afriško hruško (rdeča), ebenovino (temnosiva do črne) in še druge furnirje lepih barv in lepo oblikovanih leten.

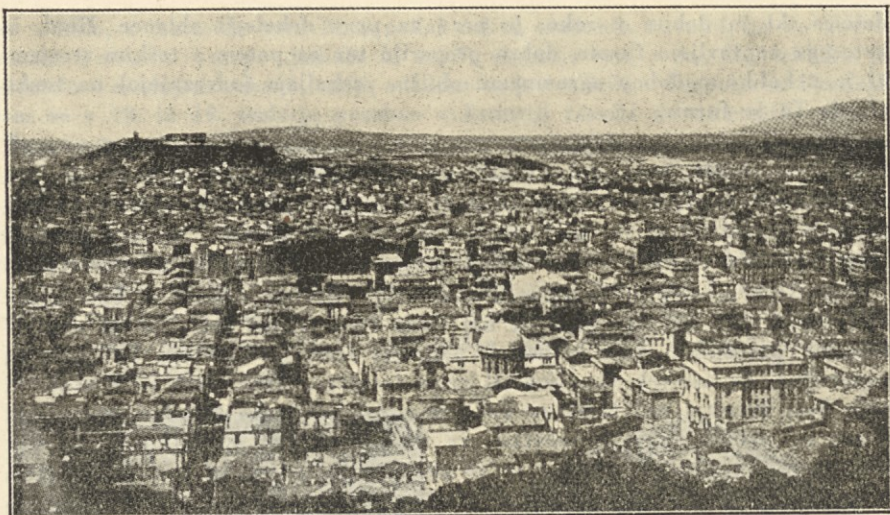
Četudi po večini poznate furnir, pa vendar ne veste, kako ga pripravljajo. Prejšnje čase so tudi furnir žagali, kakor še dandanes debelejšše deske, pri čemer je šlo veliko lesa v izgubo — v žaganje. Danes furnir oblajo (koljajo), pri čemer se ne izgubi nič lesa in tista tanka od 0.8 mm do 0.5 mm debela

deščica, ki jo dobite v roko, je prav za prav debelejši oblanec. Hlod, iz katerega napravljajo furnir, dobro preparirajo ter ga potem s težkim strojem, ki je nekoliko podoben ogromnemu obliču, razkaljajo (odrezujejo) na tanke plasti. To je furnir.

Za prve vaje uporabljamo le domač furnir, največ javor, hruško, oreh, hrast, jesen i. dr., katerega dobimo prav ceno pri mizarjih, katerim ostajajo manjši kosi furnirja pri raznih delih in za katere nimajo uporabe. Pri izbiri moramo paziti, da so vsi kosi enake debelosti, ker bi nam različna debelost furnirja delala vsaj v začetku velike preglavice pri klejanju in očiščevanju.

Zrišemo si najprej za začetek enostaven okrasek recimo za koledarsko deščico (sl. 1.). Osnutki okraska naj bodo vaše lastno delo. Že na risbi si označite posamezne kose z barvo, podobno lesu, iz katerega bo predmet napravljen. Za začetek vzemimo tri vrste furnirja; javor, oreh in hruško. Ti trije kosi furnirja naj bodo za kak cm večji kakor bo koledar. Prevelikih kosev ne delajte takoj v začetku, da ne boste imeli sitnosti radi loka, v katerem je pritrjena žagica, to pa še posebno, če je lok kratek in se deska, iz katere izrezujemo, ne da prosto vrteti med njim. Furnir režemo z ostrim nožem in ravnilom kakor lepenko; paziti je, kadar režemo vzdolž letnic, ker nož rad zaide. Ko so vsi trije kosi furnirja odrezani, pripravimo še dva enako velika lista časopisnega ali kakega drugega enako tankega papirja ter ogrejemo redek klej. Najprej poklejamo kos furnirja in položimo na poklejšano stran kos papirja, katerega lepo zravnamo, da leži na furnirju brez gub, ga poklejamo ter položimo nanj drugi kos furnirja; tega zopet poklejamo, denemo nanj papir, katerega prevlečemo s klejem, in nanj položimo tretji kos furnirja. Tako sklenjene kose denemo med dve ravni in močni deski in v stiskalnico; če pa te nimamo jih vsaj dobro obtežimo. Pri klejanju pazimo, da nam klej ne omrzne in da je prvi ali zadnji kos furnirja najsvetlejši, v našem primeru javor, to pa edino zato, da se bo kopija, katero bomo prenesli na les, bolje videla. Pri kopiranju nikar ne uporabljajte mastnega kopirnega papirja, ker se barva tega papirja vleže močno v les in jo težko odstranimo. Za kopiranje si rajši podložite tanek z grafitom (svinčnikom) ali kakim drugim suhim barvilom namazan papir. Risbo prenesemo na sklepani furnir seveda šele takrat, ko se je klej osušil (vsaj 12 ur), ker bi nam vlažen klej nagajal in se prijemal žagice. S tankim svedrom ali šilom zvrtaemo na prenešeni risbi luknjice, skozi katere vtikamo žagico. Luknjice moramo pa napraviti v takih krajih, kjer se ne bodo dosti poznale, to je v kotih; nikdar sredi črte ali celo izven nje (na sliki imate nekaj takih mest označenih). V lok pritrdimo zgoraj najtanjšo žagico, ki jo dobimo t. j. dve ničli (00, boljše so za naše delo navadne žagice, kakor tiste, ki so označene z imenom »klisk«), jo potisnemo skozi luknjico, napnemo ter pritrdimo s spodnjim vijakom in izžagamo ob konturah dotični kos. Pri izrezovanju mora stati žagica vedno natančno pravokotno, nakar je posebno paziti ob zavojih in kotih, ko obračamo žagico. Izrezani košček izpade spodaj ali zgoraj in je na obeh straneh popolnoma enak. Vsak izžagani kos spravimo v škatlico in če je več kosov enakih kakor n. pr. na naši 1. sliki, si vsak kos označimo z zaporedno številko, katero vpišemo s svinčnikom tudi na zgornji furnir ob izrezani ploskvi. Ko zrežemo vse kose, nam ostane samo še tista ploskev, ki tvori nekako podlago vse naše intarzije (na sliki označeno z I). Včasih, posebno pri pokrajinah, razpade vsa podoba v manjše ali večje kose.

(Konec prihodnjic.)

Atene.

BALKANSKI PAKT.

V Atenah, glavnem mestu Grčije, je bil podpisan 9. febr. 1934. balkanski pakt. Ob grmenju topov, ob defileju vojske in ob nepopisnem navdušenju atenskega prebivalstva, so se zbrali štirje zunanji ministri: jugoslovenski, g. Jevtić, rumunski, g. Titulescu, grški, g. Maksimos, in turški, g. Tevfik Rudži bej, da s svojimi podpisi potrdijo pogodbo med štirimi balkanskimi državami. Pogodba je tolike važnosti, da je o njej razpravljalo in pisalo v pohvalnem tónu vse svetovno časopisje. Vsebina pogodbe naj za dolgo dobo jamči miren razvoj Balkana in njegovih prijateljskih narodov; zakaj čl. 1. te pogodbe pravi: »Jugoslavija, Rumunija, Grčija in Turčija si vzajemno jamčijo varnost vseh svojih balkanskih mej«.

Le v miru in varnosti se balkanski narodi lahko posvetijo svojemu razvoju in napredku; le v miru in v varnosti se bo dvignilo gospodarsko stanje in se tako tudi izboljšal današnji položaj Balkana. Vsi štirje prijateljski narodi pa trdno upajo in pričakujejo, da bosta v doglednem času pristopili k paktu še ostali dve državi na Balkanu: Bolgarija in Albanija.

M. H u m e k :

CEPIVNA SMOLA.

Kdor se bavi s požlahtnjevanjem sadnega drevja, zlasti s precepljanjem starejših, nerodovitnih dreves, potrebuje poleg veziva tudi primerno m a z i v o, da zapre zraku in vodi dostop k rani, dokler se ne zaceli — zaraste. Naši dedje so uporabljali v to svrho ilovico, ki so jo zavarovali z mahom ali s krpami, da se ni posušila in odpadla. Sicer je bil ta način zavarovanja pred zračnim vplivom dober, vendar ga dandanes ne moremo uporabljati, ker je prezamuden. Imamo za to jako pripravno in popolnoma zanesljivo mazivo v obliki cepivne smole, ki je pripravljena iz čiste smrekove smole in čistega 98% vinskega cveta ali špirita. Denaturiran (gorivni) vinski cvet ni za rabo.

Pri napravi cepivne smole ravnamo takole: Kolikor mogoče čisto smrekovo smolo raztalimo v železnem loncu na žerjavici, (ne na plamenu). Ko je staljena in popolnoma tekoča, nesemo lonec ven na dvorišče in ga postavimo na tla. Nato vlivamo v raztaljeno smolo prav počasi vinski cvet in previdno mešamo. Na vsak kilogram smole prilijemo prilično osminko litra vinskega cveta. Pri tem delu je paziti, da smola ne prekipi, ker se pri vlivanju vinskega cveta zelo napenja in vzdiguje, zlasti če je vroča in špirit mrzel. Še toplo tekočo smolo potem nalijemo v manjše posode (pušice), ki se dajo dobro zapreti. Ko bi se pozneje, ko je smola hladna, pokazalo, da je pretrda in se ne da s klinčkom lahko mazati, jo moramo še enkrat raztaliti in priliti še nekoliko vinskega cveta. Lahko pa je tudi preveč tekoča. V tem slučaju bi morali dodati pa še smole.

Izdelek bo volnejši in uporabnejši, ako pridamo smoli, med tem ko se tali, žlico ali dve lanenega olja, ali pa kepico loja. Če nam primanjkuje smrekove smole, vzamemo lahko tudi kolofonijo, ki jo imajo v vsaki špece-rijski trgovini. Vendar pa je smrekova smola mnogo boljša in tudi cenejša.

D r a g o H u m e k :

MALENKOSTI NISO MALENKOSTI.

V tehniškem udejstvovanju vidimo vse polno malenkostnih predmetov, ki se nam ne zdijo važni dovolj, da bi razmišljali o njih. Še manj vprašamo, od kedar, od kod in od koga so. Gledamo jih, morebiti nas zanima tudi njih delovanje, a to je vse.

Razvoj posameznih panog tehnike često zavirajo na videz malenkostni vzroki. Pomislimo samo o letalstvu. Način letanja in obča oblika letal sta bila znana že mnogo pred koncem 19. veka. Vzlic temu se pa letalstvo ni mnogo genilo z mesta. Zastoj so bili vzrok pretežki motorji, ki so tehtali za posamezno konjsko silo mnogo kilogramov. Ko pa je v prvem desetletju našega stoletja konstrukcija eksplozijskih motorjev tako napredovala, da se je znižala teža za konjsko silo na en kilogram in še manj, je bila zapreka odstranjena. Letalstvo se je v razmeroma kratki dobi 25 let tako razmahnilo, kakor bi ne bil pred tem časom pričakoval nikdo.

V tehniškem delu pa imamo še mnogo malenkostnih izumov, ki so nevidno pospeševali razvoj ročnega in strojnega dela. Danes pozna n. pr. vsak boljši kovač in vsak ključavničar autogensko varenje. Kdo pa ga je poznal pred dvemi desetletji? In kako preprosta je vsa zadevščina! Seveda, sedaj ko jo poznamo.

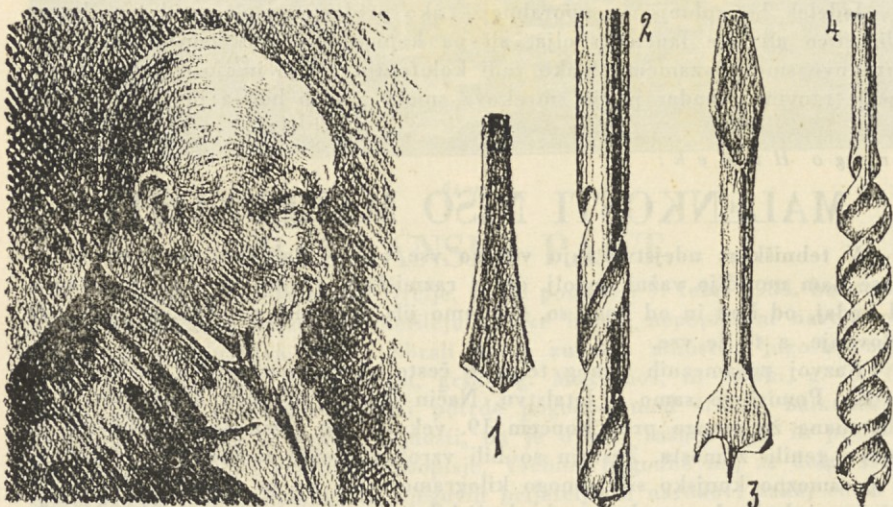
Pri spajanju kovinskih delov je zelo važno tudi vrtanje, ki omogoča spoj z zakovicami in vijaki, pa še vse mnogovrstne gibljive spoje v kolencih, členkih in ležajih na raznovrstnih strojih in tehniških napravah. Natančno vrtanje je v takih ozirih neobhodno potrebno, a je bilo nekdaj težko izvedljivo.

Še pred 60 leti je bil to nad vse zamuden posel in še netočen povrhu. Kovani svedri so imeli lopatasto obliko (sl. 1). Lopatica je bila na koncu z dveh strani poševno pribrušena. Vrtanje je s takim svedrom le počasi napredovalo. Med delom je bilo treba sveder zdaj pa zdaj dvigniti in odstraniti svedrovino. Razen tega pa tak sveder ni ostal v določeni smeri in tudi ni izvrtal gladke luknje. S tako pripravo si mogel izvrtati le razmeroma plitve luknje. V tovarnah so sicer že tudi uporabljali valjaste svedre, ki so imeli ob dveh nasprotnih straneh vzdolžne jarke za odstranjevanje svedrovine, a

njih uporabnost ni bila mnogo večja od prej navedenih lopatastih svedrov.

Te nedostatke je odpravil Švicar Ivan Martignoni (Martinjoni) iz Lugana v tešinskem kantonu. Bil je mehanik, ki je vse življenje razmišljal o izboljšanju kovinarskega dela. Prehodil je vso srednjo in zapadno Evropo in delal v raznih delavnicah in na svojo roko. Izumil je nov način kaljenja in varenja takrat dragega jekla s cenениm železom za uporabo pri orodju in strojnih delih. Njegov izum je tudi ekscentrično rezana žema za izdelovanje vijakov in matic, priprava za rezkanje (frezanje) itd.

S takim delom se je skromno in pošteno preživil, ni pa imel zadosti trgovskega duha in zaupanja v samega sebe, da bi bil praktično izrabil in s patenti zaščitil svoje izume. Narobe! Hodil je iz delavnice v delavnico in je za malenkostne nagrade učil in kazal vrednost svojih izdelkov.

Leta 1863. je imel v Düsseldorfu majhno delavnico, kjer je večinoma preizkušal svoje izume. Nekega dne mu je prinesel znanec jekleno ploščo s prošnjo, da mu jo prevrta točno po zarisku. Martignoni je videl, da z dose-danjimi svedri tega ne izmore. Spomnil se je na sveder valjaste oblike z obstranskima jarkoma. Obstružil je kos jekla in pričel piliti jarek. Ob 6 mm debelem valju pa mu je pila vse ven uhajala poševno. Izpočetka se je jezil. V hipu pa je obrnil pilo nalašč v stran in izpilil mesto premih dva špiralasta jarka (sl. 2). Do pičice je obdelal novo orodje in ga nato preizkusil. Delo se je sijajno obneslo! Špiralni sveder je bil izumljen. Tehnika je dobila malenkost, ki pa je neverjetno pospešila hitrost in natančnost dela.

Martignoni pa zopet ni znal izkoristiti svojega izuma. Zopet je ponudil svoj izdelek raznim tvrdkam, ki so hitro izprevidele dalekosežen pomen nove priprave, jo brez odloga uporabljale, a brez posebnih obveznosti do izumitelja. Potekala so leta, Martignoni pa je še vedno živel le od dnevnega zaslužka svojih pridnih rok.

Prihranjena mu niso bila niti druga razočaranja, ki lahko zadenejo izumi-telje. Leta 1867. mu je prinesel prijatelj s pariške svetovne razstave skupino špiralnih svedrov, ki so bili tam razstavljeni kot najnovejši ameriški izum. Kdo ve, po kakšnih potih je došel Martignonijev izum v Ameriko in zopet nazaj v Evropo.

Pozneje so uporabili špiralni sveder tudi za obdelavo lesa. Dosedanji osredkarji (sl. 3) niso več zadostovali zahtevam moderne tehnike, zato smo dobili v novejšem času špiralne lesne svedre (sl. 4), ki opravljajo svojo nalogo vse bolj hitro in natančno nego njih predniki.

Martignoni pa je živel v svoji skromnosti in trpljenju še dolgo vrsto let. Še kot osemdesetletnik se je moral živiti z delom svojih odrevenelih rok v strašni zavesti, da bo moral nekega dne prenehati z delom in v skrajni bedi pričakovati rešiteljico belo ženo kot živ dokaz nezaslužene usode mnogih izumiteljev.

F a k i n A n t o n :

VRAŽE.

(Kako si jih razlagamo.)

Ljudstvo je še danes polno vraž.

Če ležiš ponoči vznak, te tlači mora; a ubraniš se je, če narediš na vrata spalnice morsko zvezdo z eno potezo. Skovikanje sove ponoči ali trkanje s kljunom na okno spalnice pomeni smrt ali rojstvo. Večna ali smrtna ura v zidu itd. — vsemu temu pripisuje ljudstvo bajno moč. Ravno tako pripisujejo neko nadnaravno moč kačjemu srcu. Kdor to srce sne, tega ne piči več kača. Isto pripisujejo praprotojemu semenu; če imaš to seme s seboj, si neviden. Tudi je ljudstvo mnenja, da se človek z obrnjeno jopo ubrani čarovnic; sosedu pa hoče škodovati s tem, da mu skrivoma molze kravo ali ukrade kako njemu najljubšo stvar, da tako obrne srečo nase. Različne pojave si pa ljudstvo razlaga po svoje; tako n. pr. če ima krava krvavo mleko, je vzrok kača belouška, ki se večkrat pojavi v hlevu; če se noče napraviti maslo, pa copernik ali copernica. Fatamorgana — križ na nebu mu je znamenje vojne itd. One pojave pa, ki si jih ljudstvo ne zna razložiti, imenuje skratka prikazni. Te kakor tudi njegove sanje ga čestokrat prav hudo strašijo in vznemirjajo.

To pa škoduje človeku na zdravju, njegovi odločnosti, energiji in samostojnosti. Zato vraže lahko poslušamo, a moramo se jih otresti. Raditega smo si nadeli nalogo, obravnavati v »Razorih« vraže in prazne vere s prirodopisnega in prirodoslovnega vidika. Nabirajte vraže in nam jih pošiljajte s kratkim opisom! Mi jih bomo pa skušali obrazložiti, n. pr. takole:

1.

Skovikanje sove ponoči ali še celo njeno trkanje na okno spalnice s kljunom — pomeni smrt ali rojstvo; zato imenuje ljudstvo sovo tudi mrtvaški ptič.

Kako je prišlo do te vraže in kaj je na njej resničnega? Sove so nočne ptice, zato ždijo podnevi v kakem skrivališču, ponoči se pa spravijo na lov. Žrejo vse od zajca, miši in podgane, pa do ptiča in hrošča; a tudi metuljev-vešč ne zametajo.

Kmečki domovi so po navadi obkoljeni s sadnim drevjem, na katerem spi ponoči mnogo vrabcev. Ponoči se tudi prikažejo iz svojih skrivališč miši in podgane, ki se večkrat pode čez dvorišča. Tudi ne manjka okrog teh domov raznih hroščev, večš in nočnih metuljev. Radi vsega tega se zvečer in ponoči približujejo sove hišam, okoli katerih se tudi oglašajo z ukajočim glasom: bu, buj! — hu, huj! — kovik, kovik! Ti glasovi se v nočni tišini dobro slišijo in ljudstvo, posebno mladina je ob takih prilikah v strahu. V sobi, v kateri leži bolnik, gori po navadi skoraj vso noč luč, ki razsvetljuje okna. Vešče,

nočni metulji in hrošči pa silijo ponoči k svetlobi, zato se na šipah take sobe nabere mnogo večš, nočnih metuljev in drugih žuželk; a okoli hiše klateča se sova jih ugleda in pozoblje. Ker ima že od korena vkrivljen kljun, jih težko pobira, zato trka pri tem na šipo kakor kokoš, ko lovi muhe na oknu.

Torej sova ne ve, kaj se v sobi godi in ne naznanja nič hudega; ona le išče in pobira hrano. Tudi sovino ponočno skovikanje je čisto nedolžno in bolnik je zaradi tega lahko popolnoma miren. Mladina pa mora vedeti, da se sove s skovikanjem kličejo, posebno spomladi (ko se pariyo).

Tudi v sobah, kjer čakajo rojstva, imajo navadno ponoči gorečo luč, zato tudi ob teh prilikah dobi sova na oknih hrane.

2.

Tiktakanje ali škrtanje v zidu ali lesu pripisuje ljudstvo večni ali smrtni uri, ki je prišla klicat bolnika na oni svet.

Trkanje v starem lesu in zidovju, v katerem je tudi kaj lesa, povzroča hrošč kukec ali trdoglav, ki prevrtava to zidovje in pohišstvo. Z velikim vratnim ščitkom trka pri tem delu ob les, kar čujemo v tihi noč kot tiktakanje žepne ure. Ljudstvo imenuje to večna ali smrtna ura.

In bolnik ali pa njegov varuh, katera dva ponoči ne spita, zaslišita to uro po navadi najprej. A tudi podnevi zaslišita ta dva večno uro prej nego drugi in to zato, ker sta več ali manj zmučena in ne moreta poglobiti svojih misli v en predmet; njiju živčevje je razdraženo in napeto ter njiju pažnja obsežnejša. Okrog bolnika je navadno mirno in radi tega se lepo sliši vsak najmanjši šum ali udarček. Zdrav človek, ki je poln drugih misli in skrbi in ki se vsled tega veliko giblje ter sam povzroča šum in ropot, bo tiktakanje večne ure gotovo težje zaslišal.

Tako je jasno, zakaj ravno bolnik zasliši prvi večno uro. Ni treba mu pa se je bati, ker ta nedolžen hrošček nima z njegovo boleznijo in smrtjo nikake zveze.

3.

Sežiganje blagoslovljenih oljčnih vej na ognjišču varuje pred strelo.

V hiši, kjer vsak dan kuhajo, je toplejši zrak nego zunaj. Zato je zrak zunaj hiše gostejši in težji, vsled česar sili skozi dimnik in druge odprtine v hišo. Na ta način nastane zračni tok v smeri proti dimniku in prigodi se lahko, da ta zračni tok potegne s seboj zračno elektriko-strelo, ki večkrat udari v dimnik. Če pa sežigamo na ognjišču oljčje, se pri tem tvori ogljikov dvokis, vodne pare, dim; zrak pod dimnikom se segreje, razširi in dobi večjo napetost, vsled česar sili skozi dimnik navzgor in deluje nasproti zunanjemu težjemu zraku, kar nas prepričujejo še celo iskre, ki lete včasih skozi dimnik. Tako se zračni tok vrši od dimnika vstran, kar več ali manj odvaja zračno elektriko ali strelo.

Ker pa je oljčje blagoslovljeno in je naše ljudstvo globoko verno; se temu naravnemu fizičnemu pojavu pridruži še zaupanje v blagoslov.

(Konec prihodnjič.)

KUHINJA.

Danes, v petek, bomo imeli svoj drugi brezmesni dan, to se pravi, imeli bomo meso, toda ribe. Sestavimo si torej jedilnik tako-le:

1. Kruhova juha.
2. Višnjevo kuhane tople ribe.
3. Krompirjeva solata z gorčico.
4. Žličniki iz snega z vanilijevo kremo.

1. Kruhova juha. V 5 dkg masti zarumeni žlico drobno zrezane čebule in zelenega peteršilja. V tem sprži $\frac{1}{4}$ kg na rezine zrezanega kruha, to zalij s 3 l zelenjavne juhe ali vode ter pusti, da dobro prevre, nato pretlači skozi sito, prideni 1 jajce, po okusu soli in popra. Končno prideni na listke zrezane klobase, seveda poprej kuhane.

2. Višnjevo kuhane tople ribe: Karp ali drogo ribo kuhaj v sledeči kvaši 10—15 minut (po velikosti). Vzemi $1\frac{1}{2}$ l vode, kozarec kisa, na rezine narezano rdeče korenje, zeleno, peteršilj in pol čebule, dodaj soli, celega popra, lavorjev list. Vso to zelenjavo kuhaj do mehkega ter dodaj še le sedaj ribo. Vzdigni jo previdno iz vode, položi na pladenj ter dodaj tudi zelenjavo.

Ribo pripravi tako-le: Še živo ribo udari po glavi z narobe obrnjenim nožem, da jo ubiješ. Prereži jo po trebuhu do prve plavute, vzemi iz nje drob, preplakni v vodi, pa pazi, da ne oddrgneš sluzaste kože, sicer ne postane višnjeva. Kuhamo jo toliko časa, da ji izstopijo oči.

3. Krompirjeva solata z gorčico: $1\frac{1}{2}$ kg krompirja operi in skuhaj do mehkega, olupi in zrezi na listke. Še vročega osoli in mu dodaj $\frac{1}{16}$ l olja. Ko je ohlajen mu primešaj 2 žlici gorčice, kisa in na listke zrezane čebule; slednjič ga še opopraj ter serviraj k ribi.

4. Žličniki iz snega z van. kremo. Iz 8 beljakov napravi trd sneg. V kozici pristavi $1\frac{1}{2}$ l mleka, dodaj mu 12 dkg sladkorja in šibico vanilije ali dva zavitka van. sladkorja. Ko mleko zavre, oblikuj iz snega žličnike in jih vkuhaj ter pusti vreti par minut. Nato jih vzami z lopatico iz mleka, položi na rešetko, da se odtečejo ter vkuhaj druge. Mleko precedi v lonec, pusti, da se ohladi, vžvrkljaj v njega 8 rumenjakov, pristavi na štedilnik ter mešaj nepretrgoma, da se krema zgosti. Da se ti ne osiri, dodaj žličko moke. Kremo vlij v stekleno ali porcelanasto skledo in daj na njo žličnike.

Urejuje: RIKO KORENC.

E S P E R A N T O

9. vaja.

Ŝtono sur ŝtono palaco, grajno al grajno panbulo,
vorto al vorto lingvo.

Korektu la ekzerecon de la oka leciono: La ŝtonego estas pli granda. ol la ŝtono. La infaneto dormas en la liteto. Maljunaj homoj dormetas. La homoj havas buŝojn, sed la bestoj havas buŝegojn. Cu la akvo estas varmeta? Kranj estas, urbeto, Ljubljana estas urbo, Paris estas urbego. Nia urbeto estas belega. Hieraŭ estis pluvego kaj nia rivereto estas hodiaŭ rivero. Mi volus havi dometon kun ĝardeneto. Si tamen ridetas. Cu vi estas malŝaneta? Ne, sed mi ne fartas bone. Pli zorgas unu patrino pri dek infanoj ol dek infanoj pri unu patrino. Mi havas du fratojn kaj unu fratinojn. La jaro havas tricent sesdek kvin tagojn aŭ dekdu monatojn. La monato havas kvar semajnojn aŭ tridek tagojn. La semajno havas sep tagojn, la tago havas dudek kvar horojn, la horo sesdek minutojn, la minuto havas sesdek sekundojn. La tago havas okdek ses mil kvarcent sekundojn.

La jaro havas kvar sezonojn: printempo, somero, aŭtuno kaj vintro. La jaro havas dekdu monatojn: Januaro, Februaro, Marto, Aprilo, Majo, Junio, Julio, Aŭgusto, Septembro, Oktobro, Novembro, Decembro. La semajno havas sep tagojn: lundo, mardo, merkredo, ĵaŭdo, vendredo, sabato, dimanĉo. Ljubljana, la dudekan (20-an) de Decembro mil naŭcent tridek tri.

Ulomke tvorimo s pripono -ono: $\frac{1}{2}$ — duono, $\frac{1}{3}$ — triono, $\frac{3}{4}$ — tri kvaronoj, $\frac{2}{5}$ — du kvinonoj, 0.6 — ses dekonoj, 0.24 — dudek kvar centonoj. La triono de nau estas tri. La duono de dek estas kvin.

Ponavljalne ŝtevnike tvorimo s pripono -foj (krat): unufoje — enkrat, dufoje — dvakrat, trifoje — trikrat, kvinfoje — petkrat, dekfoje — desetkrat, centfoje — stokrat, milfoje — tisoĉkrat. Dufoje tri estas ses. Kvinfoje kvar estas dudek. Dekfoje tri estas tridek. — Unufoje — prviĉ, la unuan fojon — prvikrat, triafoje — tretjiĉ, la

Družilne ŝtevnike tvorimo s pripono -op: duope — v dvoje. Triope ni promenis. trian fojon — tretjikrat, dekafoje — desetiĉ, la dekan fojon — desetikrat. — V troje smo se sprehajali. — La duopo — dvojica, la triopo — trojica. La Sankta Triunuo — sv. Trojica.

Delilne ŝtevnike tvorimo s predlogom po: po unu — po eden, po du — po dva, po tri — po tri, po kvin litroj — po pet litrov, po dek dinaroj — po deset dinarjev, po sep metroj. — Li venos post (ĉez) tri tagoj. Li havas preskau (skoro) cent jaroj. Mi havas proksimume (pribliŝno) ducent dinaroj.

13. Pripone -ar pomeni zbirko bitji ali predmetov iste vrste: arbo — drevo, arbaro — gozd. Ni promenas en la arbaro — vagon — ŝeznizniŝki voz, vagonaro — vlak. Mi veturis per vagonaro, — monto — montaro (gorovje) — montetaro (griĉevje), homo — homaro (ĉloveŝtvo). Kristo elaçetis la homaron, — safo — ŝafaro (ĉreda ovac), militisto — vojak, militistaro — vojaŝtvo. Mi açetos esperantan vortaron, — ŝipo — ŝiparo (brodovje), nomo — nomaro (imenik), kanto — kantaro (pesmarica), aro — zbirka. Aro da vortoj estas vortaro, — ĉelo — ĉelaro (sat).

14. Pripone -er pomeni del celote: neĝo — neĝero (ŝnezinka), fajro — fajrero, (iskra), pana — panero (drobtina), mono — monero (novec), salbo — sablero (peŝĉeno zrno), pluvo — pluvero (deĝevna kapljica).

Traduku sekvantajn frazojn: Moje zobovje je zdravo. Izprehajali smo se v dvoje. Samo enkrat sem ga videl. Knjiga ima 115 strani in stane 40 dinarjev. Nimam drobiĝa. Imam 4 brate, 2 sestri, 1 strica in 3 tete. Danes je ĉetrtrek, jutri bo petek. Zima se zaĉenĝa v decembre. Danes je 20. novembra 1933. Pomlad je najlepŝi letni ĉas. Dobili smo po 10 knjig. Po ŝtirje deĉki sede v eni klopi.

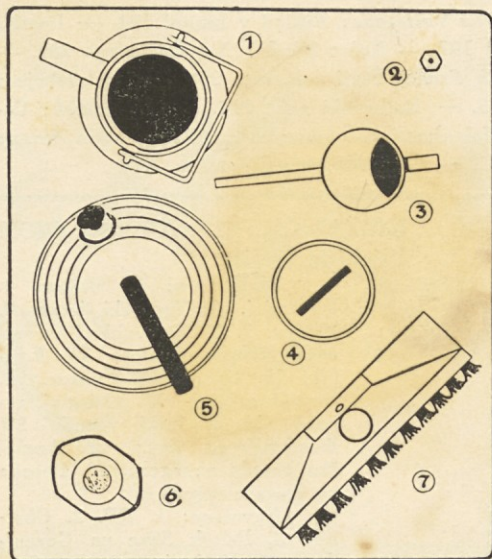
V O R T A R O.

korekti — popraviti	vagono — ŝeznizniŝki voz	ĉelo — celica
ekzerco — vaja	homo — ĉlovek	paĝo — stran
sezono — letni ĉas	elaĉeti — odreŝiti	kosti — veljati
printempo — pomlad	aĉeti — kupiti	malgranda mono — drobiĝ
somero — poletje	ŝipo — ladja	komenciĝi — zaĉenĝati se
vintro — zima	nomo — ime	ricevi — dobiti
post — po	fajro — ogenj	sidi — sedeti
preskau — skoro	mono — denar	benko — klop
proksimume — pribliŝno	sablo — pesek	nur — samo

POZOR! Prihodniĉ objavim nekaj naslovov esperantistov iz raznih drĝav in delov sveta, s katerimi boste lahko dopisovali, zamenjavali znamke in razglednice. Zanimive odgovore in lepe razglednice priobĉite v koticĝku!

Daŝrigo sekvos!

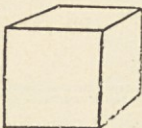
POMISLITE.

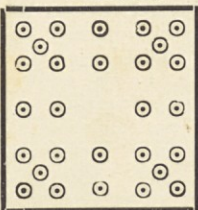
Ali bi vi znali več nego ameriška dekleta? Pa poizkusite rešiti nalogo!

REŠITEV ZAMOTANIH VPRAŠANJ.

13. Ker zahteva naloga samo tri enakostranične četverkotnike, dobimo po odstranitvi ene užigalice sledečo skupino:

14. Prebrisani mlinar je postavil vreče tako, da je lahko kmet ob vsaki steni naštel 12 vreč, in vendar ukrađenih 4 vreč ni bilo med njimi. Razvrstitev je bila taka:

15. Graščak je imel 11 konj. Ker je polovica za 2 večja nego $\frac{1}{4}$, zato je četrtina 2, vsota pa 8. 8 in 3 je pa 11.

ZAMOTANA VPRAŠANJA.

16. Iz dveh užigalic lahko sestavimo kvadrat, a užigalic ne smemo razrezati in ne ulomiti. Kdo zna rešiti to zagonetko?

17. Ivanček je vprašal Jožka, koliko ima golobov, pa je Jožek odgovoril tako: »Ko bi jih imel $\frac{1}{3}$ in $\frac{1}{4}$ krat

V modernih državah vse bolj uvajajo posebne preizkušnje za izbiro poklica. Učenci in učence, ki so dovršili šolsko obveznost, morajo opraviti to in ono delo ali odgovoriti na vsakovrstna vprašanja, ki pokažejo, za kakšno delo ali poklic je dotičnik najbolj sposoben. V Ameriki, deželi vsemožnosti, so seveda prvi pričeli s takimi preizkušnjami, ki pa so se v teku časa izmaličile in izprevrgle v otroško igrčka-nje.

Za vzgled naj služi sledeča slika, ki so jo morale izpraševanke raztolmačiti. Na sliki je v tlorisu narisanih sedem predmetov iz gospodinjstva, ki so se mu hotele tiste deklice posvetiti. Vse predmete vidimo od zgoraj. Narisani so v pravem veličinskem razmerju med seboj.

Pravijo, da je le malenkostno število deklic vsaj deloma zadelo pravo ime za posamezne predmete. Večinoma jim je bila risba nepojmljiva.

toliko, pa še 5 več, bi imel ravno 50 parov. Koliko golobov je imel Jožek?

Samotar.

»Zakaj ste se pa umaknili na ta samotni otočič?«

»Da bi pozabil.«

»Kaj pa hočete pozabiti?«

»Sem pozabil.«

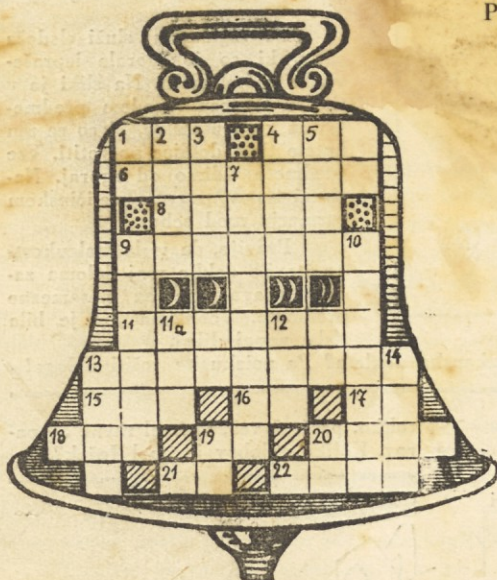
Tone Gaspari: Josip Jurčič 193. — *Ilka Vaštetova*: Zaklad v Emoni 194. — *Ivanka Kalinova*: Črez Črnuvec v Gornji grad 197. — *Rojec Vlado*: Narodno blago 201. — *Dolenjska pravljica* 202. — *Hribernik Franc*: Šesti del sveta 204. — O letošnjem smuku 209. — *A Novak*: Intarzija 215. — *Balkanski pakt* 218. — *M. Humek*: Cepivna smola 218. — *Drago Humek*: Malenkosti niso malenkosti 219. — *Fakin Anton*: Vraže 221. — *Kuhinja* 222. — *Riko Korenc*: Esperanto 223.

KRIŽANKA VELIKONOČNI ZVON

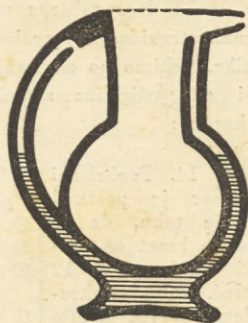
Priobčila Márica.

Vodoravno: 1. Slovan. 4. Po vojni. 6. Trgovski izraz. 8. Papiga. 9. Koledar. 11. Ponesrečeno francosko letalo. 13. Kapnik. 15. Upitje. 16. Prislov. 17. Osební zaimek. 18. Oziralni zaimek. 19. Latinski veznik. 20. Kondenzirana vlaga. 21. Angleška beseda za »gora«. 22. Posoda za človeški pepel.

Navpično: 1. RP. 2. Obrtnik. 3. Pritok Save na Gorenjskem. 4. Pasje ime. 5. Provinca v Perziji. 7. Brzica na rekah. 9. Čvar živine. 10. Vojaški sodnik. 11a. Poljska cvetka. 12. Veznik. 13. Sorodnik. 14. Iglasto drevo. 19. Pesnitev. 20. Egipčanski bog sonca.

V 6. številki »Razorov« stavljenó vprašanje je rešeno v pričujočem prerezu napominanega vrča. Vínó je v dvojnem dnu. Kdor pazljivo pogleda prejšnji dve sliki, vidi, da je držal upravitelj muzeja vrč vsakikrat drugače. Če je s prstom neopaženo zamašil luknjico v ročaju, vino ni moglo iztekati vsled ukinjenega zračnega pritiska. V naslednjem slučaju pa je odmaknil prst in vino je lahko teklo skozi nos na vrču.

Mladina, „Razori naj ti bojo najljubši list!

„RAZORI“

izhajajo vsak mesec in stanejo **3 Din** za številko. List izdaja „Udruženje jugoslovanskega učiteljstva meščanskih šol, sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani“, zanjo odgovarja Makso Hočevár, ravnatelj mešč. šole v Ljubljani. — Urednik Tone Gaspari, Rakek. — Uprava: Maribor, deška meščanska šola — Vsi dopisi na: Uredništvo „RAZOROV“, Rakek. Za uredništvo odgovoren Drago Humek, ravnatelj meščanske šole v Mariboru. Za Mariborsko tiskarno odgovarja Stanko Detela, ravnatelj v Mariboru.